

Opinnäytetyö AMK

Sosionomi

2019

Päivi Seitz

**OHJAUS KUNTOUTTAVASSA
TYÖTOIMINNASSA – Mahittulan
toimintakeskuksen asiakkaiden kokemuksia**

Päivi Seitz

OHJAUS KUNTOUTTAVASSA TYÖTOIMINNASSA

-Mahittulan toimintakeskuksen asiakkaiden kokemuksia

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden ohjaukokemuksia Raisiossa, Mahittulan toimintakeskuksessa. Tavoitteena oli saada selville, mitä ohjaus on asiakkaiden näkemyksen mukaan sekä millaista ohjausta he ovat saaneet ja miten se on heitä hyödyttänyt. Tutkimuksessa asiakkaat saivat myös tuoda esille kehittämis- tai muutostideoita Mahittulan toimintaan.

Tutkimuksen aihe muotoutui omakohtaisten kuntouttavan työtoiminnan harjoittelu- ja työkokemuksien myötä. Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena käyttäen tiedonkeruumenetelmänä teemahaastattelua. Tutkimuskohteena oli seitsemän Mahittulan asiakasta. Haastattelut toteutettiin huhtikuussa 2019. Aineisto analysoitiin käyttäen sisällönanalyysiä.

Tutkimuksessa selvisi, etteivät asiakkaat juuri näe eroavaisuuksia käsitteille ohjaus, neuvonta ja apu. Haastatellut asiakkaat kokivat saaneensa näitä kaikkia koko henkilökunnalta ja muilta asiakkailta. Haastatteluista ilmeni, ettei asiakkaiden ollut helppoa hahmottaa Mahittulan työntekijöiden toimenkuvaa, vaan moni asiakas piti työsuunnittelijaa ohjaajanaan. Kuitenkin sosiaaliohjauksen nähtiin kuuluvan kuntouttavan työtoiminnan ohjaajalle.

Tutkimuksen aineiston mukaan asiakkaat olivat enimmäkseen tyytyväisiä saamaansa ohjaukseen ja sitä oli heidän mukaansa riittävästi. Ohjauksen koettiin lisänneen voimavaroja ja työkykyä sekä edistäneen arjenhallintaa. Enemmistö haastateltavista näki Mahittulan toiminnan sisällön itselleen sopivana ja piti siinä tärkeimpänä asiana itse työtä. Työtoiminnan sisällön suhteen vastaukset poikkesivat riippuen siitä, millä puolella Mahittulaa asiakkaat työskentelivät.

ASIASANAT:

Työttömyys, kuntouttava työtoiminta, ohjaus, sosiaaliohjaus

BACHELOR'S THESIS| ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Bachelor's Degree in Social Services

Autumn 2019 | 43 pages, 3 attachment page

Päivi Seitz

COUNSELLING IN REHABILITATIVE WORK

-Clients' experience of Mahittula activity center

The purpose of this thesis was to research the counselling experiences of clients in rehabilitation work at Mahittula activity center in Raisio. The aim was to find out what do the clients think that counselling is and what guidance and counselling they have received and how it has benefited them. The survey also allowed clients to bring up ideas for development or changes in Mahittula's activity.

The topic of the study was formed by personal experience of rehabilitation work practice and work. The study was conducted as a qualitative study using a theme interview as a data collection method. The subject of the study was seven Mahittula's customers. The interviews were conducted in April 2019. The data was analyzed using content analysis.

The study found that clients are hardly seeing any differences in the concepts of guidance, counselling and assistance. The interviewed clients felt that they had received all of them from the entire staff and other clients. The interviews revealed that it was not easy for clients to understand the job description of Mahittula employees, but many clients considered the job planner as their supervisor. However, social counselling was seen as the responsibility of the supervisor of rehabilitation work.

According to the survey data, the clients were mostly satisfied with the counselling they received and it was sufficient. Counselling was perceived to have increased resources and capacity for work and to promote everyday management. The majority of the interviewees saw Mahittula's activities as appropriate and considered the work to be the most important thing. Regarding the content of the work, the answers differed depending on which side of the Mahittula clients worked.

KEYWORDS:

Unemployment, rehabilitative work, counselling, social counselling

SISÄLTÖ

KÄYTETYT LYHENTEET TAI SANASTO	6
1 JOHDANTO	7
2 PITKÄAIKAISTYÖTTÖMYYS JA KUNTOUTTAVA TYÖTOIMINTA	9
2.1 Työmarkkinoiden muutos ja pitkäaikaistyöttömät	9
2.2 Työttömyyden vaikutukset hyvinvointiin	11
2.3 Kuntoutuksen ja tuen tarpeet	12
2.4 Kuntouttava työtoiminta	14
2.5 Raison kaupungin työllisyyspalvelut ja Mahittulan toimintakeskus kuntouttavan työtoiminnan yksikkönä	15
3 SOSIAALIOHJAUS KUNTOUTTAVAN TYÖTOIMINNAN TYÖMENETELMÄNÄ	18
3.1 Ohjaus työkäytäntönä	18
3.2 Sosiaaliohjaus	20
3.3 Ratkaisu- ja voimavarakeskeinen lähestymistapa sosiaaliohjauksessa	21
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	23
4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimusmenetelmä	23
4.2 Haastattelun teemat	23
4.3 Aineiston keruu ja analyysi	24
4.4 Eettisyys	26
4.5 Tutkimuksen luotettavuus	26
5 TUTKIMUSTULOKSET	28
5.1 Haastateltavien tausta	28
5.2 Mitä asiakkaiden mielestä on ohjaus ja millaista sosiaaliohjausta asiakkaat kokevat saaneensa?	28
5.3 Miten asiakkaiden saama sosiaaliohjaus on vaikuttanut heidän elämänhallintaansa ja työ- ja toimintakykyynsä?	33
6 YHTEENVETO, JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	36
6.1 Yhteenveto	36
6.2 Johtopäätökset ja kehittämisideat	38

6.3 Pohdinta	39
--------------	----

LÄHTEET	41
----------------	-----------

LIITTEET

Liite 1. Tutkimuslupa	
Liite 2. Teemahaastattelun runko	

KUVIOT

Kuvio 1. Vaikeasti työllistyvät, rakennetyöttömyys (THL 2019).	10
Kuvio 2. Haastateltavien arvioinnit Hyvinvointiin liittyvään ohjaukseen ja neuvontaan asteikolla 1-10.	29
Kuvio 3. Haastateltavien arvioinnit Palvelujärjestelmään liittyvään ohjaukseen ja neuvontaan, asteikolla 1-10.	31

KÄYTETYT LYHENTEET TAI SANASTO

STM	Sosiaali- ja terveysministeriö
TEM	Työ ja elinkeinoministeriö
THL	Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni tarkoitus oli tutkia asiakasnäkökulmaa Raision kuntouttavan työtoiminnan yksikön, Mahittulan toimintakeskuksen sosiaalihjauksesta. Mahittulan toimintakeskus on Raision kaupungin yksikkö, jonka tehtävänä on toteuttaa kuntouttavaa työtoimintaa pitkäaikaistyöttömille asiakkaille. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaisia ajatuksia asiakkailla on saamastaan ohjauksesta, tuesta ja neuvonnasta sekä miten se on auttanut heitä. Tavoitteena oli myös saada asiakkailta uusia ideoita toiminnan mahdolliseen kehittämiseen.

Kuntouttava työtoiminta on tarkoitettu pitkään työttöminä olleille henkilöille työllistymisen ja elämänhallinnan edistämiseksi. Kuntouttavaa työtoimintaa järjestetään perustuen lakiin kuntouttavasta työtoiminnasta. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001, 2 §.) Kuntouttava työtoiminta on myös sosiaalihuoltolain mukaista kunnallista sosiaalipalvelua (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 14 §). Toiminnan tarkoituksena on parantaa pitkään työttömänä olleiden tai haastavassa työmarkkinatilanteessa olevien henkilöiden elämänhallintaa sekä työ- ja toimintakykyä, jotta he voisivat työllistyä, hakeutua koulutukseen tai osallistua TE-hallinnon työllistämiin palveluihin. Kuntouttavalla työtoiminnalla pyritään myös ehkäisemään syrjäytymistä. (Raision kaupunki 2019.)

Vaikka jo kuntouttavaan työtoimintaan osallistuminen tuo tiettyä rutiinia ja arjenhallintaa asiakkaiden elämään, tarvitaan muutakin ohjausta. Tie pitkittyneestä työttömyydestä työelämään ei yleensä onnistu pelkillä työllistämistoimenpiteillä. On otettava huomioon ihmisen kokonaistilanne, johon sisältyy niin sosiaalinen tilanne kuin toimeentulo, terveys ja työ- ja toimintakyky sekä näihin liittyvät palveluntarpeet. (Saikku 2011, 55.) Asiakkaat tarvitsevat ohjausta terveyteen, erilaisiin palveluihin, asumiseen, harrastuksiin, sosiaaliin suhteisiin, raha-asioihin ja työelämätaitojen hankintaan liittyen.

Sosiaalihjaus on sosionomin keskeistä osaamisaluetta ja tämän toteutumista halusin selvittää kuntouttavassa työtoiminnassa. Millaisena ohjaus näyttäytyy asiakkaan näkökulmasta ja lisääkö se asiakkaiden työllisyysvalmiuksia, elämänhallintaa ja hyvinvointia? Valtakari ym. (2018, 27) mukaan pitkäaikaistyöttömien palvelujen laadussa ja saavuudessa on suuria aluekohtaisia eroja. Laki kuntouttavasta työtoiminnasta sekä sosiaalihuoltolaki eivät varsinaisesti myöskään määrittele kuntouttavan työtoiminnan sisältöä,

mikä aiheuttaa haastetta kuntouttavan työtoiminnan toteuttamiselle. Näin ollen sosiaaliohjausta voidaan kuntouttavan työtoiminnan yksiköissä toteuttaa hyvin eri tavoilla, jos lainkaan.

2 PITKÄAIKAISTYÖTTÖMYYS JA KUNTOUTTAVA TYÖTOIMINTA

2.1 Työmarkkinoiden muutos ja pitkäaikaistyöttömät

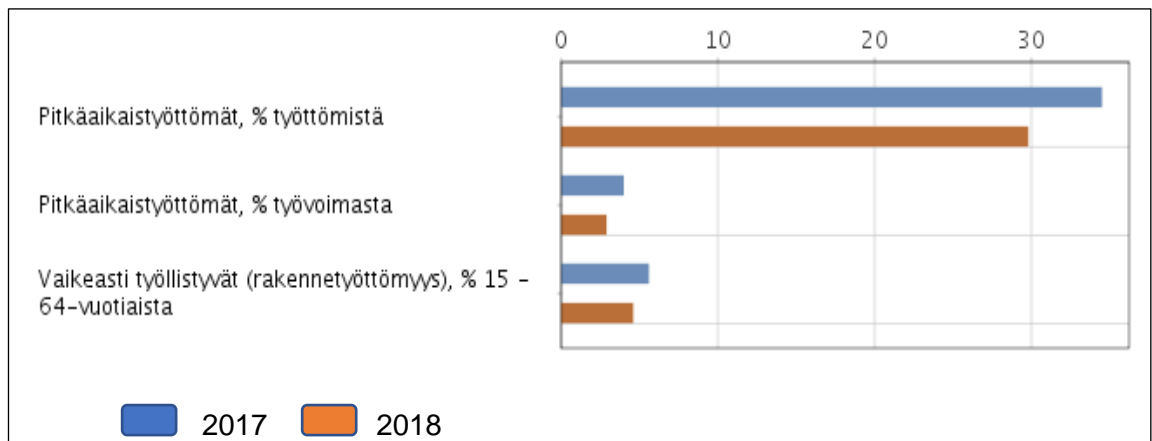
Digitalisaatio, globalisaatio ja väestörakenteen kehitys ovat viime vuosikymmeninä muuttaneet ja tulevat edelleen muuttamaan työmarkkinoita merkittävästi. Muutokset näkyvät niin työmarkkinoiden rakenteissa ja toimivuudessa kuin myös työelämässä ja työtehtävien organisoinnissa. Matalan osaamistason suorittava työ vähenee, työtehtävät muuttuvat, työn tekeminen hajautuu ja työttömyys yleistyy. Koulutus ei varmista työllistymistä eikä palkkatyötä riitä kaikille. (Saikku 2018, 11.) Suomalainen yhteiskunta ja työmarkkinat ovat polarisoitumassa ja luokkaerot kärjistyvät, vaikkakin hitaasti ja maltillisesti (Jakonen 2018, 373).

Työmarkkinoiden kehitystä on kuvattu muuttumisena siirtymien työmarkkinoiksi. Siirtymien työmarkkinoilla yksilön tilanne vaihtelee elämäntilanteesta riippuen koulutuksen, työttömyyden, työllisyyden ja perhevelvoitteiden välillä. Osa-aikaisten, vuokra- ja pätkätoiden osuus lisääntyy. Siirtymien työmarkkinoilla työllistyminen edellyttää yksilöltä tietoja, taitoja, kykyä uudistua ja sopeutua. Vastassa ovat työttömyys ja osattomuus, jos ihminen ei löydä omaa paikkaansa yhteiskunnassa ja putoaa sieltä. (Saikku 2018, 11.)

Länsimaissa joudutaan miettimään uudelleen itse työ käsitettä. Teollisen yhteiskunnan valtavirtaiseksi tekemä palkkatyö ei välttämättä ole tulevaisuudessa ainoa työn muoto. Silti se ei varmastikaan katoa. On kuitenkin pohdittava sitä, kuinka suuri osa ihmisen arjesta voi olla palkkatyötä ja voiko ihmisyhteisö tuottaa hyvinvointia muillakin kuin palkkatyön tavoilla. Tällöin suuriksi kysymyksiksi nousevat perusoikeudet ja köyhyyden ehkäiseminen. (Jakonen 2018, 375.)

Vaikka tällä hetkellä työttömyys on ollut jo pidempään laskusuunnassa koko maassa, on joukko ihmisiä, jotka eivät työllisty avoimilla työmarkkinoilla. Pitkäaikaistyöttömät, vaikeasti työllistyvät, osatyökykyiset ja vaikeassa työmarkkina-asemassa olevat ovat käsitteitä, joilla kuvataan henkilöitä, joiden työllistyminen edellyttää usein julkisten toimijoiden tukea (Saikku 2018, 15). Tilastokeskuksen määritelmän mukaan pitkäaikaistyötön on henkilö, joka tutkimusajankohtana on ollut yhtäjaksoisesti työttömänä 12 kuukautta tai pidemmän ajan (Tilastokeskus 2018). Osatyökykyisyyden käsitteen määrittely vaihtelee

paljon asiayhteydestä riippuen. Yli puoli miljoonaa suomalaista kokee, että jokin terveysongelma rajoittaa tai estää heidän työllistymistään tai osallistumistaan ansiotyöhön. Vaikeassa tai heikossa työmarkkina-asemassa olevat on käytetyistä käsitteistä laajin. Työttömyyden pitkittymisen tai terveydentilan lisäksi vaikean työmarkkina-aseman taustalla voidaan katsoa olevan esim. ikä, sukupuoli, etninen tausta tai kouluttamattomuus. Vaikeasti työllistyvien ryhmästä voidaan tilastoissa käyttää myös nimitystä rakenteellinen työttömyys. (Saikku 2018, 15-16.)

Kuvio 1. Vaikeasti työllistyvät, rakennetyöttömyys (THL 2019).

Työttömyyden laskua pitkäaikaistyöttömien keskuudessa kuvaa THL:n Vaikeasti työllistyvät, rakennetyöttömyys tilasto. Rakennetyöttömyyden osuus vuonna 2018 on ollut 4,6 % 15-64-vuotiasta ja se on laskenut prosenttiyksiköllä vuoteen 2017 verrattuna. Indikaattorissa vaikeasti työllistyvien ryhmään luetaan pitkäaikaistyöttömät, rinnasteiset pitkäaikaistyöttömät, palveluilta työttömäksi jääneet ja palveluilta palveluille siirtyneet. (THL 2019.)

Työttömyyttä seurataan ja mitataan Suomessa kuukausittain kahdella eri mittaustavalla ja tilastolla. Tilastokeskuksen työvoimatutkimus pohjautuu otantaan ja työ- ja elinkeinoministeriön Työnvälitystilasto TE-toimistojen asiakasrekisterien tietoihin. Työttömyyden määritelmänä TEM:n Työnvälitystilastossa on se, ettei henkilöllä ole työsuhdetta eikä hän työllisty yritystoiminnassa. Tilastokeskuksen työttömyyden määritelmä on tiukempi: se edellyttää työttömiltä aktiivista työnhakua edeltävien neljän viikon aikana ja valmiutta ottaa työtä vastaan seuraavien kahden viikon sisällä. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2019.)

2.2 Työttömyyden vaikutukset hyvinvointiin

Työttömyyden tiedetään olevan yhteydessä monenlaisiin vajeisiin yksilön hyvinvoinnissa, esimerkiksi heikkoon terveyteen, toimeentulon ongelmiin ja yksinäisyyteen. Työvoima-asema vaikuttaa merkittävästi myös elämänlaatuun. (Saikku ym. 2014, 119; Pakarinen 2018, 196.) Työtön osa väestöstä voi keskimäärin huonommin ja on sairaampaa kuin saman ikäinen työssä oleva väestö (Pakarinen 2018, 200). Taustatekijänä on valikoituminen ja työttömyyden itsensä aiheuttamat muutokset terveydessä. Terveimmät pääsevät työhön sairaampien jäädessä ja ohjautuessa työmarkkinoiden ulkopuolelle. Toisaalta työttömyys vaikuttaa terveyden heikentymisenä ja sairastavuuden lisääntymisenä. (Oivio & Kerätär 2018, 21.)

Kaikkein keskeisin työttömyyteen liittyvä ongelma on taloudellisen toimeentulon heikkeneminen (Ervasti 2018, 159). Työttömät ovat olleet 1990-luvun puolivälistä asti pienituloisuuden uhan alla ja vuonna 2002 todettiin yli 60 % työttömien talouksista olleen pienituloisia. Työmarkkinatuen saajista 70 % kärsii taloudellisista vaikeuksista. Pitkittyvä työttömyys johtaa hakeutumaan usein toimeentulotuen piiriin. (Heikkinen 2016, 38.) On selvää näyttöä siitä, että toimeentulon heikkeneminen laukaisee myös muita ongelmia. Toimeentulon pieneneminen heikentää hyvinvointia ja toimintakykyä sekä saattaa jopa heikentää työttömien mahdollisuuksia työllistyä uudelleen. Rahan puutteen myötä alentuneesta itseluottamuksesta ja hyvinvoinnista tai häpeän tunteesta kärsivä työnhakija ei selviä työmarkkinoilla parhaalla mahdollisella tavalla. (Ervasti 2018, 159 - 160.)

Suomalainen perusturva ei asumiskustannuksien jälkeen ole riittävä kattamaan kohtuullista minimikulutusta. Köyhyyden seuraukset tunnetaan. Köyhyys vähentää koettua arvostuksen tunnetta sekä mielekkään ja merkityksellisen tekemisen mahdollisuutta. On myös tiedossa, että köyhyys ja sairaus vahvistavat toisiaan. Pienituloisilla ei ole välttämättä rahaa ostaa lääkkeitä tai halua ja osaamista hakea taloudellista tukea niihin. Köyhyyteen liittyy negatiivisia affekteja kuten vihaa, ulkopuolisuutta, häpeää ja riippuvuutta. Köyhyys ei välttämättä ole pelkkää rahan puutetta. (Isola, Turunen & Hiilamo 2016, 150, 157.)

Työttömyydestä johtuen samoille henkilöille kasautuu terveyden kannalta haitallisia tekijöitä kuten köyhyyttä, matalaa koulutustasoa sekä joillekin epäterveellisiä elintapoja (Oivio & Kerätär 2018, 21). Työttömät voivat sekä psyykkisesti että fyysisesti huonommin kuin työssä käyvät. Työttömillä on havaittu enemmän terveysriskejä liittyen tupakointiin, verenpaineeseen, lihavuuteen ja kolesteroliin liittyen sekä tyydyttymättömiä terveystarpeita. Myös mielenterveyshäiriöiden on todettu olevan yleisempiä työttömillä verrattuna työssä käyviin. (Nenonen 2013, 63-64.)

Työttömyys aiheuttaa usein epäuskon, epäonnistumisen, huononmuuden, häpeän, ahdistuksen, tyrmistyksen ja turvattomuuden tunteita. Suomalaisessa yhteiskunnassa työn arvostus on korkea ja työelämän ulkopuolella oleva voi kokea ympäristön aiheuttaman paineen ja leimaantumisen muiden työttömyydestä johtuvien tunteiden ohella kohtuuttomana. (Pakarinen 2018, 200).

Pitkäaikaistyöttömien menetetty luottamus sekä koettu arvostuksen ja tuen puute pienentävät mahdollisuuksia työmarkkinoilla ja edesauttavat pitkäaikaistyöttömyyden jatkumista. Luottamuspuutaa lisäävät aktivointipolitiikkaa toteuttavan järjestelmän pirstaleisuus, projektien, hankkeiden ja vaihtuvien ammattilaisten maailma sekä pettymyksiin johtavat koulutus- ja työllistymisyrietykset. Tämä kertoo myös yhteiskunnallisesta poissulkemisesta. (Heikkinen 2016.) Turhautuneisuus epäonnistuneeseen työnhakuun saa aikaan tietoista vetäytymistä työmarkkinoilta, haluttomuutta työn hakuun ja vaiheittaista siirtymistä yhteiskunnan työttömyystukien ja -palveluiden käyttäjäksi (Pakarinen 2018, 196).

2.3 Kuntoutuksen ja tuen tarpeet

Työ sinänsä ei kuntouta, jos ei siihen liitetä yksilöllisiä kuntouttavia toimia. Pitkään työttömänä olleiden henkilöiden toimintakyvyn ongelmat ja kuntoutustarpeet koostuvat monista asioista ja sisältävät elementtejä liittyen ammatilliseen osaamiseen, työssä oppimiseen ja kykyyn oppia uutta, työkykyyn, työllistymishaluun ja työelämän sääntöjen ja vaatimusten omaksumiseen. (Oivio & Kerätär 2018, 31.)

Kansainvälisen toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden luokituksen, ICF:n mukaan toimintakyky määräytyy yksilön terveydentilan ja ympäristö- ja yksilötekijöiden vuorovaikutuksen tuloksena. Täältä pohjalta työkyvyn voi katsoa määräytyvän yksilön tervey-

dentilan ja työhön liittyvän (toimintakykyä rajoitetumman) ympäristön sekä osallistumiseen ja työsuorituksiin liitoksissa olevien yksilötekijöiden vuorovaikutuksen tuloksena. Työhön liittyviä ympäristötekijöitä ovat fyysisen ympäristön lisäksi mm. työyhteisö, työmarkkinat, työhön liittyvä yhteiskunta ja näihin liittyvät rakenteet, lait ja asenteet. Osallistumiseen ja työsuorituksiin läheisesti liittyviä yksilötekijöitä ovat mm. ikä, koulutus ja ammattitaito, työelämän perusvalmiudet, työkokemus sekä motivaatio- ja persoonallisuustekijät. Toimintakyky eli työkyky määräytyy siten ruumiin ja kehon toimintojen lisäksi suorituksina työssä ja laajemmin osana työelämää sekä osallistumisena työssä ja työhön liittyvissä toiminnoissa. (Kerätär 2016, 31.)

Työelämävalmiuksiltaan erilaiset asiakasryhmät tarvitsevat hyvin laaja-alaisesti erilaisia palveluita sosiaali- ja terveystalvueluista osaamisen kehittämiseen ja rekrytointiin liittyviin palveluihin. Erityisesti kaikkein vaikeimmin työllistyvien osalta palvelutarpeet liittyvät usein monialaiseen tukeen. Tarvitaan tukea työn löytämiseen, elämäntalvintaan, asumiseen, toimeentuloon, kuntoutumiseen ja terveyden tilan parantamiseen. Monen kohdalla tulee kyseeseen palvelujen räätälöinti ja monialaista yhteistyötä vaativat palvelut. (Valtakari ym. 2018, 17.)

Työttömillä esiintyy tuen tarpeita terveystalvuelujen käytössä. Kerättären (2016) mukaan vähiten lääkäriissä käyvät pitkäaikaistyöttömät ja pätkäsuhteissa toimivat henkilöt. Työttömät ja lyhyissä työsuhteissa olevat käyttävät lääkäriin vastaanottoja vähemmän, vaikka se olisi heidän sairautensa huomioon ottaen tarpeellista. Terveystalvueluihin hakeutumattomuuteen voi olla useita syitä. Näitä ovat potilaslähtöiset syyt, kuten sosioekonomiset syyt, kulttuuritausta, matala tulotaso ja koulutus sekä asenne hoitoa kohtaan. Muita syitä ovat vastaanottokäytäntöihin ja terveystalvueluihin liittyvät syyt, kuten heikko laatu, lääkäriin puuttuminen tai vaihtuvuus sekä vakuuttamattomuus. Mielenterveystalvueluihin hakeutumattomuuden suurimpana syynä on se, että henkilö kokee pärjäävänsä ongelmansa kanssa. Toisaalta myös ahdistuneisuus- ja depressio-oireet voivat vaikeuttaa palveluihin hakeutumista. Lisäksi terveystalvueluissa ei aina tunnisteta työttömien mielenterveysongelmia, etenkin depressiota. (Kerätär 2016, 47 – 48.)

Yhteenvetona voidaan todeta, että työttömillä on runsaasti puutteita ja riskitekijöitä hyvinvoinnissa. Työttömyys lisää hyvinvoinnin ja terveyden haasteita ja vaikeuttaa näin ollen työllistymistä. Terveemmät työnhakijat työllistyvät nopeammin, kun taas sairaampien ja moniongelmaisten työttömien työttömyys pitkittyy. Työttömyys on näin sekä seurausta heikosta terveydestä että sen aiheuttaja (Pakarinen 2018, 200). Koska työttömyys on usein sekä syy että seuraus monen pitkäaikaistyöttömän tilanteeseen, tarvitaan monen

kohdalla pitkäaikaista ja suunnitelmallista kuntoutusta, palveluihin ohjaamista sekä vastaamista muihin tuen tarpeisiin yhteiskunnan taholta.

2.4 Kuntouttava työtoiminta

Järvikoski & Härkäpää (2011, 8) määrittelevät kuntoutuksen toimintana, jolla pyritään edistämään ihmisen toimintakykyä ja sosiaalista selviytymistä, parantamaan työkykyä ja turvaamaan työuran jatkumista. Kuntoutusselonteko (2002) toteaa kuntoutumisen ihmisen tai ihmisen ja ympäristön muutosprosessiksi, jonka tavoitteena on toimintakyvyn, itsenäisen selviytymisen, hyvinvoinnin ja työllisyyden edistäminen (Sosiaali- ja terveysministeriö 2002, 3).

Kuntouttavasta työtoiminnasta säädetään siitä annetussa laissa (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001). Kuntouttava työtoiminta on myös työttömyysturvalain mukainen työllistymistä edistävä palvelu (Työttömyysturvalaki 1290/2002). Kuntien on järjestettävä kuntouttavaa työtoimintaa niille pitkäaikaistyöttömille, jotka saavat työmarkkinatukea tai toimeentulotukea ja jotka eivät työ- ja toimintakykynsä takia kykene osallistumaan TE-hallinnon ensisijaisiin palveluihin. (STM 2018). Kuntouttavaan työtoimintaan joudutaan valitettavan usein turvautumaan myös työhallinnon palveluiden vähäisen tarjonnan vuoksi (Karjalainen & Aho 2017, 360).

THL:n Kuntouttavan työtoiminnan kuntouttava työtoiminta on sosiaalihuoltolain mukaista sosiaalipalvelua ja siihen sovelletaan sosiaalihuoltoa koskevaa lainsäädäntöä. Kuntouttavan työtoiminnan tavoitteena on ehkäistä syrjäytymistä tarjoamalla mahdollisuutta työtoimintaan ja muihin palveluihin, ehkäistä työttömyyden aiheuttamia negatiivisia vaikutuksia asiakkaan toimintakykyyn sekä vahvistaa asiakkaan arjen- ja elämänhallintaa sekä työ- ja toimintakykyä. Laissa kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001 säädetään siitä, ketkä ovat oikeutettuja aktivointisuunnitelmaan ja kenelle kuntouttavaa työtoimintaa järjestetään. Lain tavoitteena on parantaa työmarkkinatukea tai toimeentulotukea saavan työttömän henkilön edellytyksiä työllistyä tai osallistua koulutukseen tai työ- ja elinkeinohallinnon tarjoamaan työllistymistä edistävään palveluun. (THL 2018.)

Kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen perustuu aktivointisuunnitelmaan, jonka työ- ja elinkeinotoimiston ja kunnan sosiaalihuollon viranomaiset laativat yhdessä asiakkaan kanssa. Asiakkaalle suunnitellaan palvelukokonaisuus, joka kirjataan aktivointisuunnitel-

maan. Suunnittelussa huomioidaan asiakkaan yksilöllinen tilanne ja sen perusteella arvioidaan, mitä palveluita asiakkaan palvelukokonaisuus sisältää. Kuntien on järjestettävä kuntouttavaa työtoimintaa niille pitkäaikaistyöttömille, jotka saavat työmarkkinatukea tai toimeentulotukea ja jotka eivät työ- ja toimintakykynsä takia kykene osallistumaan TE-hallinnon ensisijaisiin palveluihin. (STM 2018).

2.5 Raision kaupungin työllisyyspalvelut ja Mahittulan toimintakeskus kuntouttavan työtoiminnan yksikkönä

Raision kaupungin työllisyyspalveluiden yksikkö antaa asiakkailleen ohjausta työnhakuun, työllistymiseen ja osaamisen kehittämiseen. Yksikkö toimii monialaisesti sosiaalialan palveluiden, koulutuksen ja avoimien työmarkkinoiden välimaastossa tehden yhteistyötä Varsinais-Suomen TE-toimiston ja Kelan kanssa. Yhteistyö TE-palveluiden kanssa suuntautuu erityisesti työllistämistä edistävään monialaiseen yhteispalveluun (TYP) sekä alle 29-vuotiaiden nuorten palveluihin. Työllisyyspalveluissa kaupungin työntekijät laativat yhdessä TE-toimiston asiantuntijoiden ja asiakkaiden kanssa aktivointivointisuunnitelmia sekä monialaisia työllistymissuunnitelmia. Kuntouttavan työtoiminnan, työpajatoiminnan ja palkkatukipaikkojen koordinointi kuuluu työllisyyspalveluiden vastuulle. (Raisio 2019.)

Opinnäytetyöni tutkimusympäristönä toimi Raision kaupungin kuntouttavan työtoiminnan yksikkö, Mahittulan toimintakeskus, joka on aloittanut toimintansa vuonna 2015. Toimintakeskus kuuluu Raision kaupungin työllisyyspalvelujen alaisuuteen ja se tarjoaa kuntouttavan työtoiminnan paikkoja raisiolaisille ja ruskolaisille asiakkaille. Mahittulan toimintakeskukseen ohjaututaan aktivointi- tai monialaisen työllistämissuunnitelman kautta. Toimintakeskus sisältää keittiötoiminnan, käsityötoiminnan sekä siivous- ja arkiaputoiminnan. (Raisio 2019.)

Asiakkaat Mahittulassa ovat raisiolaisia tai ruskolaisia työttömiä. Mahittulan asiakkaiden työttömyys johtuu usein erilaisista syistä. Asiakkailta voi olla taustallaan fyysisiä työkyvyn esteitä, mielenterveysongelmia, päihde- ja riippuvuusongelmia, puutteellinen koulutus, rikostaustaa, syrjäytyneisyyttä, kielitaito-ongelmia, perheongelmia tai oppimisvaikeuksia. Ongelmat ovat monien kohdalla kasautuneet. Monelle asiakkaalle jo osallistuminen kuntouttavaan työtoimintaan tuo vuorokauteen rytmiä, lisää sosiaalista kanssakäymistä ja osallisuutta sekä luo merkityksellisyyden tunnetta.

Kuntouttavan työtoiminnan tulisi olla tavoitteellista, ja siksi asiakkaan yksilöllisen tilanteen ja toiveiden mukaan hänen kanssaan lähdetään kartoittamaan keinoja vastata työllistymisen haasteisiin. Monen kohdalla tämä tarkoittaa lisäkouluttautumista ja ammatillisen tutkinnon suorittamista. Osan kohdalla lähdetään liikkeelle peruskoulun loppuun suorittamisesta.

Mahittulan toimintakeskuksessa työskentelee Valo-valmennuskoordinaattori ja kuntouttavan työtoiminnan asiakkailla on mahdollisuus kouluttautua Valo-valmennuksen avulla uuteen ammattiin tai suorittaa tutkinnon osia. Valovoima-hanke tarjoaa heikossa työmarkkina-asemassa oleville henkilöille mahdollisuuden kouluttautua Valo-valmennusmallia käyttäen. 1.4.2018–31.12.2020 välillä toteutettavan hankkeen toiminta-alueena on Varsinais-Suomi. Hankkeen päätoteuttaja on Valovalmennusyhdistys ry ja osatoteuttajana toimii Raision kaupunki. Hankkeen rahoittajina toimivat Euroopan sosiaalirahasto, Turun kaupunki ja Raision kaupunki. (Valovoima 2019.) Valo-valmennus on ohjattua oppimista työtä tekemällä ja sen tavoitteena on ammatillinen tutkinto tai tutkinnon osa. Useammasta tutkinnon osasta voi muodostua perus-, ammatti- tai erikoisammattitutkinto. Valmentaja ja työpaikkaohjaaja tukevat työssä oppimista siten, että valmentautuja pystyy suorittamaan tutkinnon osia tutkinnon perusteiden mukaan. Tukemisen muodot riippuvat henkilökohtaisesta tuen tarpeesta. Tutkintotodistuksen saa oppilaitokselta. (Raisio 2019.)

Mahittulan toimintakeskuksessa työskentelee tällä hetkellä vastaava ohjaaja ja ohjaaja sosionomin koulutuksella. Koska asiakkaiden ongelmat ovat moninaisia, korostuu työssä palvelujärjestelmien tunteminen ja moniammatillisessa yhteistyössä toimiminen. Työyhteisössä toimii myös työnsuunnittelijoita erilaisilla koulutustaustoilla ja osaamisella. Työnsuunnittelijat vastaavat asiakkaiden ohjauksesta keittiössä, käsityöpuolella ja siivous- ja arkiapupuolella.

Asiakkaan ongelmia pyritään alusta lähtien selvittämään asiakkaan niin halutessa. Mahittulassa tehdään yhteistyötä niin mielenterveys- ja päihdepalvelujen, sosiaalitoimen, perhepalvelujen, terveydenhuollon tai muun tahon kanssa, mikäli se on asiakkaan edun mukaista. Muita asiantuntijoita voidaan kutsua Mahittulaan keskustelemaan erilaisista ratkaisuvaihtoehdoista tai joskus ohjaaja voi lähteä asiakkaan mukaan. Mahittulasta saa myös velkaohjausta siihen pisteeseen, että voi mennä Turkuun velkaneuvojalle. Asiakkaita voidaan ohjata varaamaan aikoja lääkäriin, Kelaan, sosiaalitoimistoon tai ottamaan yhteys muuhun tarpeelliseen tahoon.

Monesti asiakkaat tarvitsevat apua työelämätaitoihin. Näihin taitoihin ohjataan tavanomaisen työtoiminnan lisäksi esim. työnhakuryhmässä, jota järjestetään tarpeen mukaan syksyisin ja keväisin. Ryhmässä käydään läpi mm. työelämän pelisääntöjä, ohjataan työhakemuksen ja cv:n tekemisessä sekä valmistaudutaan työhaastatteluun. Säännöllisesti järjestettävät lupakorttikoulutukset (tulityö, työturvallisuus ja hygieniapassi) lisäävät osaltaan edellytyksiä päästä työelämään.

Mahittulassa tarjotaan asiakkaille myös koulutusta ja tietoa erilaisista asioista. Osa asioista on puhtaasti ammatillisia liittyen tutkintoihin tai työn tekemiseen Mahittulassa, osa asioista on yleiseen hyvinvointiin liittyvää, esimerkiksi ruokavalio, hygienia tai liikunta. Myös asiakkaita puhuttaneista teemoista voidaan ottaa koulutusten aiheita. Osa koulutuksista pitää toimintakeskuksen henkilökunta, joskus taas kutsutaan kaupungilta muita asiantuntijoita pitämään koulutuksia. Toisinaan yhdistykset ja seurakunta tulevat kertomaan palveluistaan asiakkaille. Toisaalta asiakkaita myös ohjataan itse yhdistyksiin ja seurakuntaan palveluja saamaan.

Tämän työn tutkimusvaiheessa asiakkaille ei toteutettu säännönmukaista yksilöohjausta. Asiakkaat saavat yksilöllistä ohjausta tarvitessaan ja sitä pyytäessään. Osa asiakkaista ilmaisee ohjaustarvetta useita kertoja päivittäin, toiset taas hyvin harvoin. Vuorovaikutuksen määrä ohjaajan ja asiakkaan välillä vaihtelee siis suuresti asiakkaista riippuen.

3 SOSIAALIOHJAUS KUNTOUTTAVAN TYÖTOIMINNAN TYÖMENETELMÄNÄ

3.1 Ohjaus työkäytäntönä

Suomessa ammattilaisten tekemä ohjaus perustuu amerikkalaiseen ja brittiläiseen counselling-perinteeseen. British Association for Counselling and Psychotherapy määrittelee ohjaus- ja neuvontatyön toiminnaksi, jossa henkilö, jolla on säännöllisesti tai tilapäisesti ohjaajan rooli, antaa aikaa ja huomiota määräaikaaisesti asiakkaan roolissa olevalle henkilölle tai henkilöille. Tämän määritelmän mukaan ohjauksen tarkoitus on antaa asiakkaalle tilaisuus tutkia, selkiyttää ja keksiä tapoja elää voimavaraisemmin ja voida paremmin. John McLeodin mukaan ohjaus on keskusteluun perustuvaa toimintaa, jonka tarkoitus on auttaa ohjattavaa pohtimaan ja ratkaisemaan elämänsä ongelmia ohjaajan avustuksella. (Sayed 2015, 9.) Vehviläinen (2014,12) määrittelee ohjauksen yhteistoiminnaksi, joka vahvistaa ohjattavan toimijuutta oppimis-, työ-, kasvu- ja ongelmanratkaisuprosesseja edistämällä ja tukemalla. Yksinkertaistettuna ohjaus on Suomen kielen perussanakirjan mukaan käytännöllisen opastuksen antamista ja ohjattavana toimimista (Vänskä ym. 2011, 15-16).

Ohjaus on eri ammattikäytäntöjen ominaisuuksia yhdistelevä toiminta- ja lähestymistapojen sekä työmenetelmien joukko. Ei ole olemassa vain yhtä ohjausteoriaa ja yhtenäistä tiedeperustaa, vaan ohjausta on lähestytty erilaisten vuorovaikutusteorioiden, persoonallisuus-, oppimis- ja käyttäytymisteorioiden, terveystieteiden teorioiden, organisaatio-teorioiden ja ryhmädynaamisten teorioiden avulla. Ohjaus voidaan nähdä työmenetelmänä, jossa ohjaajan ja ohjattavan yhteisenä päämääränä on ohjattavan oppiminen, elämäntilanteen koheneminen ja päätösten tekeminen. Ohjauksen aikana ohjattava oppii käsittelemään kokemuksiaan, ratkaisemaan ongelmiaan, käyttämään voimavarojaan ja suuntaamaan oppimistaan. (Vänskä ym. 2011, 16-17.) Ohjattava on aktiivisessa asemassa ja osallistuu ongelman määrittelyyn. Yhteistyössä ohjaaja ja ohjattava määrittelevät ongelmaa ja pohtivat vaihtoehtoisia ratkaisukeinoja. Ongelmanratkaisun lähtökoh-tana toimivat ohjattavan omat tavoitteet. (Rahikka 2008, 62.)

Ohjauksessa tärkeää on se yhteys ja vuorovaikutuksen tapa, jonka kautta ohjattava tulee kuulluksi ja nähdyksi ja voi uskoa, että ammattilainen pystyy auttamaan häntä. Kun oh-

jattavalle annetaan aikaa, kunnioitusta ja huomiota, voi ohjattava tällaisessa kohtaamisessa tuntea olevansa hyväksyty, arvostettu ja turvassa sellaisena kuin hän on. Näistä lähtökohdista hän uskaltautuu pohtimaan ja kyseenalaistamaan jotain tilanteessaan ja mahdollisesti muuttamaan sitä. Ohjaussuhteen toimivuus on sen varassa, miten hyvin osapuolet onnistuvat muotoilemaan toiminnalle yhdessä sovitut tavoitteet tai edes olemaan yhdessä selvillä siitä, mistä toiminnassa on kyse ja mihin sitä tarvitaan. (Vehviläinen 2014, 61 - 62.) Luottamuksellinen ja turvallinen ohjaussuhde on siis ratkaisevassa asemassa asiakkaan tilanteen edistämiseksi. Yhtä lailla tärkeää on puhua ”samaa kieltä” ja sekä ohjaajan, että ohjattavan pyrkiä kohti yhteistä tavoitetta toiminnallaan.

Kun ajatellaan ohjausta ja terapian lähestymiskeinoja, on sanalla prosessi ainakin kaksi tarkoitusta. Ensimmäinen merkitys on liike, se että jotain tapahtuu ohjattavassa, ohjaajassa sekä heidän välillään. Toinen merkitys on ajan mittaan tapahtuva edistyminen, etenkin edistyminen, johon kuuluu useita vaiheita. (Nelson-Jones 2002, 37.) Ohjauksen tavoitteena on käynnistää ihmisen oppimisprosessi ja tukea sitä. Vänskän ym. (2011, 69) mukaan ohjaus prosessina voi edetä arjen todellisuuden tarkastelusta nimen antamiseen ja sen jäsentämiseen, mistä on kyse. Tietoiseksi tulemisen ja merkityksen problematisoinnin kautta löydetään uusia vaihtoehtoja, laajennetaan näkökulmaa ja päästään tulevaisuuskysymyksiin. Uuden merkityksen antaminen johtaa uuteen toimintaan ja jäsenyykseen, joka näkyy arjen todellisuudessa ja toiminnassa.

Ihmisen tarve ja kyky vuorovaikutukseen ovat yksilöllistä. Toiset ihmiset kaipaavat keskusteluseuraa enemmän kuin toiset ja toiset viihtyvät paremmin yksin kuin toiset. Siten ei ole myöskään itsestään selvää, että kaikki ihmiset toivovat ja kokevat samantapaista vuorovaikutusta ja kohtaamista sosiaali- ja terveysalan ammattilaisen kanssa. Työntekijän tulee olla herkkä aistimaan asiakkaan vuorovaikutustarve. (Raatikainen 2015, 107.)

Nyky-yhteiskunnassa ohjauksen tarve liittyy yksilön ja yhteiskunnan uudelleenlaiseen suhteeseen painopisteen siirtyessä instituutioista, rakenteista ja järjestelmistä ihmisten arkielämään. Kansalaisille elämä voi näyttäytyä epäselkeänä selkeän sijaan, tulevaisuus ennakoimattomana ja elämä epävarmana turvallisuuden sijaan. Kaikki eivät pysy markkinavoimien ajamien muutosten kyydissä eivätkä pysty toimimaan uuden kansalaisuuden edellyttämällä tavoilla. Nyky-yhteiskunta edellyttää sosiaalisten oikeuksien vastapainona kansalaisilta omaa vastuuta ja velvollisuuksia. Tässä kohtaa moni tarvitsee yksilölliseen elämänhallintaan tukea ja ohjausta. (Honkakoski 2005, 212 - 214.)

Sosiaalialalla törmätään ohjaustilanteissa usein ongelmiin, joita ei välttämättä voi ratkaista, vaan voidaan viedä jotakin vaikeaa asiaa hieman eteenpäin tai jarruttaa menemästä vielä huonommaksi. Syrjäytymismekanismit yhteiskunnassa ovat usein hyvin monitahoisia ja niiden kanssa työskentely edellyttää omanlaistaan ohjaamisen taitoa. Tällöin ohjaaminen edellyttää myös omien oikeuksien ja velvollisuuksien vahvistamista. Sosiaalialan työhön kuuluu usein myös tietynlainen kontrolli ja rajojen vetäminen esimerkiksi päihde- ja lastensuojelutyössä. Sosiaalialalla voidaan puhua sosiaaliohjauksesta, palveluohjauksesta, psykososiaalisesta ohjauksesta ja kasvatuksellisesta ohjauksesta. Sosiaaliohjaus, palveluohjaus ja psykososiaalinen ohjaus liittyvät enemmän aikuisten kanssa työskentelyyn ja kasvatuksellinen ohjaus varhaiskasvatuksen maailmaan. (Vänskä ym. 2011, 18.)

3.2 Sosiaaliohjaus

Sosiaaliohjausta on pidetty Suomessa sosiaalialan ammatillisena työtapana. Sillä ei ole omaa teoriaa, vaan se pohjaa ohjauksen ja sosiaalityön teorioihin. Sosiaaliohjauksesta ei myöskään löydy yhtä virallista määritelmää. Sosiaaliohjaus on yksilöiden, ryhmien ja perheiden sosiaalisen toimintakyvyn ja elämönhallinnan lisäämiseen tarkoitettua ehkäisevää ja kuntouttavaa ohjausta, neuvontaa ja tukea. (Helminen 2015, 25.) Laki määrittelee sosiaaliohjauksen yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen neuvonnaksi, tueksi ja ohjaukseksi palvelujen käytössä sekä yhteistyötä erilaisten tukimuotojen yhteensovittamisessa. Sosiaaliohjauksen tavoitteena on edistää yksilöiden ja perheiden hyvinvointia ja osallisuutta vahvistamalla tuen tarpeessa olevien elämönhallintaa ja toimintakykyä. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 16 §.)

Ohjauksellisen työn osuus on kasvanut eri organisaatioissa kuten esim. sosiaali- ja terveydenhuollossa, työhallinnossa ja kuntoutuksen piirissä. Ihmiset tarvitsevat tukea etenkin elämän murros- ja siirtymäkohdissa. Sosiaaliohjauksen merkittävänä tehtävänä on ohjata ja tukea niitä kansalaisia, joilla ei ole tarpeeksi sosiaalisia, taloudellisia ja kulttuurisia pääomia oman elämänsä hallintaan. Sosiaaliohjauksessa työn lähtökohta on asiakkaan ja työntekijän vuorovaikutus, läsnäolo, vastavuoroisuus ja yhteistoiminnallisuus. Tärkeää on, että työntekijä asettuu asiakkaan rinnalle. Sosiaaliohjauksessa hyödynnetään alan työmenetelmiä tilanne- ja asiakaskohtaisesti. Sosiaaliohjaus edellyttää laaja-alaista yhteistyötä ja tietoa palvelujärjestelmistä, jotta asiakkaan tuen tarpeisiin kyetään vastaamaan. (Helminen 2015, 25, 29.)

3.3 Ratkaisu- ja voimavarakeskeinen lähestymistapa sosiaaliohjauksessa

Voimavarakeskeinen näkökulma on perustana monissa sosiaalialan asiakastyön menetelmissä, joissa asiakkaat nähdään aktiivisina toimijoina, ja työmenetelmien tavoitteena on muodostaa, palauttaa ja ylläpitää itsenäistä selviytymistä, hyvää elämänlaatua ja elämänhallintaa. Esimerkiksi sosiaalihuoltolain (1301/2014) soveltamisopas määrittelee sosiaaliohjauksen lähestymistavaksi voimavarakeskeisyyden. (Vogt 2016, 29.)

Ratkaisukeskeinen lähestymistapa asiakastyössä on peräisin ongelmanratkaisuun keskittyneestä lyhytterapiasta (Vänskä ym. 2011, 74). Ratkaisu- ja voimavarakeskeisyys ei ole vain menetelmä tai lähestymistapa, vaan se voidaan myös katsoa tavaksi ajatella, katsoa maailmaa, olla maailmassa sekä tavaksi olla suhteessa ja vuorovaikutuksessa toisen kanssa. Ratkaisukeskeisyydessä pyritään kaiken aikaa muistamaan avoimuus ja totuuden moninaisuus sekä tarkastelemaan omia ennakkoluuloja ja näkökulmia vuorovaikutuksessa toisen kanssa. (Vilén, Leppämäki & Ekström 2008, 172.)

Voimavarakeskeinen lähestymistapa korostaa asiakkaan aktiivisuutta, osallisuutta, toimijuutta ja elämänhallintaa ja asiakas nähdään aktiivisena subjektina (Vogt 2016, 29). Voimavara- ja ratkaisukeskeisen lähestymistavan periaatteita ovat muun muassa jo toimivien ja olemassa olevien voimavarojen löytäminen ja lisääminen. Työtavassa keskeistä on asiakkaan toiveikkuuden ja motivaation vahvistaminen (Vänskä ym. 2011, 74).

Ratkaisu- ja voimavaralähtöistä ohjausta tehdään ”asiakas edellä”-periaatteella. Työntekijä toimii aktiivisena keskustelun rakentajana kysymällä, mutta hän ei tulkitse tai määrittele asiakkaan puolesta. Asiakas asettaa itse omat tavoitteensa ja työntekijän tehtävänä on auttaa ja tukea asiakasta tässä. Toinen keskeinen periaate on tavoitelähtöisyys ja tulevaisuussuuntautuneisuus. Keskusteluissa painopiste on tavoitteissa ja tavoitteita tukevissa arjen tapahtumissa. Muita keskeisiä periaatteita ovat voimavarojen korostaminen, poikkeuksien ja edistysten huomioiminen, myönteisyys, luovuus ja leikillisuus sekä yhteistyö ja kannustus. Voimavarakeskeinen ohjaus johtaa asiakkaan sisäisen voimantunteen lisääntymiseen. (Vänskä ym. 2011, 81-84.)

Asiakkaan näkökulmasta voimavarakeskeinen lähestymistapa on arvostavasti kohdaksi ja kuulluksi tuloa. Asiakas kohdataan kiinnostuneena hänen ajatuksistaan, toiminnastaan ja oman elämänsä määrittelystä. (Vogt 2016, 31.) Asiakkaan maailmankuva on

lähtökohtana ratkaisu- ja voimavarakeskeisessä työskentelyssä. Asiakas on tahtova, toimiva, tietävä ja tunteva subjekti omassa tilanteessaan. (Vilén, Leppämäki & Ekström 2008, 173.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää asiakkaiden kokemuksia sosiaaliohjauksesta Mahittulan toimintakeskuksessa. Tarkoitus oli selvittää asiakkaiden ajatuksia ja kokemuksia ohjauksesta sekä miten se on heitä hyödyttänyt. Samalla voitiin kartoittaa asiakkaiden näkemyksiä mahdollisista kehittämisideoista.

4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimusmenetelmä

Tutkimuskysymykset, joiden kautta tavoitteeseen pyritään ovat:

- Mitä asiakkaiden mielestä on ohjaus ja millaista sosiaaliohjausta asiakkaat kokevat saaneensa?
- Miten asiakkaiden saama sosiaaliohjaus on vaikuttanut asiakkaiden elämänhallintaan ja työ- ja toimintakykyyn?

Tutkimusmenetelmänä käytin kvalitatiivista, eli laadullista tutkimusta. Laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan mitä tahansa tutkimusta, jonka keinoilla pyritään ”löydöksiin” ilman tilastollisia menetelmiä tai muita määrällisiä keinoja. Laadullinen tutkimus käyttää sanoja ja lauseita, joiden avulla pyritään ilmiön kuvaamiseen, ymmärtämiseen ja tulkinnan antamiseen. (Kananen 2014, 18.) Kvalitatiivisessa tutkimuksessa lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Ajatuksena on tosi elämän moninaisuus. Tutkimuksen kohdetta pyritään tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajaavaara 2014, 161.)

4.2 Haastattelun teemat

Tutkijalla pitää olla jonkinlainen ennakkokäsitys tutkittavasta ilmiöstä, jotta hän voisi laatia keskustelun aiheet, eli teemat. Teemoilla tutkija pyrkii varmistamaan sen, että hän keskusteluttaa haastateltavaa kaikista niistä asioista, jotka liittyvät ilmiöön. Tällä tavalla tutkija varmistaa etukäteen kaikkien aihealueiden käsittelyn keskustelun aikana. Teema-haastattelurunko laaditaan ennakkonäkemyksen pohjalta ennen haastattelua. Keskustelun aikana esille nousee myös uusia aihealueita, jotka pitää huomioida. (Kananen 2014, 76.)

Haastattelun teemarunko koostui alla olevista aihealueista, joihin päädyin aiemmin perehtymäni tutkimuskirjallisuuden sekä omakohtaisen työkokemuksen perusteella.

Teema 1: Haastateltavan tausta

- Teema 2: Asiakkaan näkemys käsitteistä ohjaus/neuvonta/apu.
- Teema 3: Asiakkaan odotukset kohtaamisilta työntekijän kanssa ja yksilöllinen ohjaus henkilökohtaisiin asioihin liittyen
- Teema 4: Kuntouttavan työtoiminnan työhön ja arkirutiineihin liittyvä ohjaus
- Teema 5: Työnhaku ja työelämätaidot
- Teema 6: Hyvinvointiin liittyvä ohjaus ja neuvonta
- Teema 7: Palvelujärjestelmään liittyvä ohjaus ja neuvonta
- Teema 8: Mahittula kokonaisuutena

4.3 Aineiston keruu ja analyysi

Valitsin aineistonkeruumenetelmäksi teemahaastattelun, sillä halusin saada tutkimuksessa työttömien oman äänen kuuluville ja ajatuksia julki. Uskon, että haastattelun muodossa tämä tapahtui parhaiten. Kanasen (2015, 148) mukaan teemahaastattelu on yksi käytetyimmistä laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmistä. Teemahaastattelun avulla saadaan aineistoa, joka avaa tutkittavaa aihealuetta. Aineiston tulisi tuoda ratkaisu ja ymmärrys tutkimusongelmaan. (Kananen 2017, 105.)

Teemat ovat eräänlaisia, laajoja keskustelun aiheita, joihin ei voida vastata lyhyesti. Teemahaastattelulle on tyypillistä, että haastattelun aihepiirit ovat tiedossa, mutta kysymysten järjestys ja tarkka muoto puuttuu (Hirsjärvi ym. 2014, 208). Itse käytin haastattelussa apuna teemahaastattelun runkoa (Liite 2), joka sisälsi myös strukturoituja osioita. Kysymysten järjestystä ja muotoa jouduin välillä muuttamaan haastattelun etenemiseksi. Vilkan (2005, 105) mukaan laadullisen tutkimusmenetelmän tiedonintressiä noudatettaessa tulisi tutkimushaastatteluissa välttää kysymyksiä, joihin vastaaja voi vastata kyllä

tai ei. Näitä suljettuja kysymyksiä pyrin välttämään, mutta haastatteluissa tuli eteen tilanteita, joissa ne olivat välttämättömiä.

Haastattelut olivat yksilöhaastatteluja ja ne toteutettiin Mahittulan toimintakeskuksessa huhtikuussa 2019. Haastateltavina oli seitsemän Mahittulan kuntouttavan työtoiminnan työtöntä, joista kaksi oli miehiä ja viisi naisia. Haastateltaviksi oli valikoitunut asiakkaita, joita tunsin tai ainakin tiesin jo entuudestaan oman työhistoriani kautta. Haastatteluja varten varattiin rauhallinen, häiriötön tila, jossa haastatteluja oli luonteva pitää. Haastattelut aloitettiin tunnelmien ja kuulumisten kyselemisellä, jonka jälkeen oli helppoa siirtyä itse aihealueeseen. Haastatteluiden kesto vaihteli 10 minuutista 21 minuuttiin. Haastattelut nauhoitettiin puhelimen äänitystoimintoa käyttämällä. Vastajille kerrottiin haastattelujen luottamuksellisuudesta ja siitä, että haastattelu on mahdollista keskeyttää koska vain vastaajan niin halutessa.

Kun tutkimusaineisto on koottu, se pitää muuttaa tutkittavaan muotoon ja haastatteluaineiston kohdalla tämä tarkoittaa nauhoitusten muuttamista tekstimuotoon (Vilkkä 2005, 115). Tätä aineiston kirjalliseen muotoon muuttamista kutsutaan litteroinniksi. Kirjallisessa muodossa olevaa aineistoa voidaan käsitellä erilaisilla analysointimenetelmillä (Kananen 2014, 101). Litteroinnin tein heti haastattelujen jälkeisinä päivinä. Litterointitarkkuudeksi valitsin sanatarkan litteroinnin, mutta jätin pois äännähdykset ja lyhyet täytesanat.

Litterointia seurasi aineiston analyysi. Järjestin aineiston litteroinnin jälkeen uudestaan teemoittain niin, että jokaisen teeman alla oli kaikkien tutkittavien vastaukset tähän teemaan (Eskola & Vastamäki 2015, 43). Teemoittelua seuraava vaihe oli sisällön analyysi. Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisissa tutkimuksissa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91). Aloitin analyysin etsimällä aineistosta tutkimukselle merkityksellisiä vastauksia. Tätä vaihetta kutsutaan aineiston redusoinniksi eli pelkistämiseksi (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108). Aineiston tiivistämiseksi alleviivasin eri väreillä kuvaavia ilmaisuja tutkimuskysymyksiin ja muutin alkuperäisilmaisut pelkistetyiksi.

Pelkistämisen jälkeen ryhmittelin aineiston haastattelurungon teemojen mukaisesti samalle lomakkeelle. Ryhmittelyssä, eli klusteroinnissa aineistosta koodatut ilmaukset käydään perusteellisesti läpi ja etsitään niistä samankaltaisuuksia ja/tai eroavaisuuksia. Samaa asiaa merkitsevät käsitteet asetetaan ryhmiin ja yhdistetään luokaksi. Ryhmittelyn jälkeen seuraa abstrahointi, jossa edetään alkuperäisaineiston kielellisistä ilmauksista

teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin (Tuomi & Sarajärvi 2018, 124-125). Ryhmitteilyn perusteella tulleista luokista muodostin käsitteitä, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiin

4.4 Eettisyys

Tutkimuksen teko yhdistyy monella tavalla hyvän tieteellisen käytännön noudattamiseen eli tutkimuseetiikkaan. Se kulkee mukana tutkimusprosessin alkuvaiheesta tutkimustuloksista tiedottamiseen. Tutkimuseiikan noudattaminen velvoittaa kaikkia tutkimuksen tekijöitä. Hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti tutkijat noudattavat eettisesti kestäviä tiedonkeruumenetelmiä ja tutkimusmenetelmiä. (Vilka 2005, 29-30.) Näihin käytäntöihin sitouduin tutkimusta tehdessäni.

Tämän opinnäytetyön aineistonkeruu tapahtui yksilöhaastatteluina, jotka toteutettiin Mahittulan toimintakeskuksessa. Haastateltaviksi valittiin seitsemän kuntouttavan työtoiminnan asiakasta. Hirsjärvi ym. (2014, 25) mukaan tutkimuksen lähtökohtana tulisi olla ihmisarvon kunnioittaminen. Ihmisten itsemääräämisoikeutta kunnioitetaan antamalla heille mahdollisuus päättää, haluavatko he ottaa osaa tutkimukseen. (Hirsjärvi 2014, 25.) Haastateltavien valinnassa ensisijaista oli vapaaehtoisuus. Haastateltavien valinta tapahtui Mahittulan kuntouttavan työtoiminnan ohjaajan toimesta.

Haastateltaville kerrottiin tutkimuksen luottamuksellisuudesta ja siitä, että heidän anonymiteettinsä säilytetään. Haastateltavia informoitiin etukäteen haastattelusta ja siihen liittyvistä teemoista saatekirjeellä. Haastateltaville kerrottiin, että haastatteluissa tullaan käyttämään nauhuria ja että nauhoitetut tallenteet tuhoetaan asianmukaisesti opinnäytetyön valmistuttua.

4.5 Tutkimuksen luotettavuus

Haastattelu on eräänlaista keskustelua. Tavallisessa keskustelussa molemmat osapuolet ovat tasa-arvoisessa asemassa kysymysten esittämisen ja vastausten antamisen suhteen, mutta haastattelussa sen sijaan haastattelijalla on ohjat. (Hirsjärvi 2014, 207.) Teemahaastattelulla tutkija pyrkii saamaan käsityksen tutkittavasta ilmiöstä ja ymmärtämään sitä. Ilmiössä on aina mukana ihminen ja hänen toimintansa, jota tutkija pyrkii

avaamaan teemojen ja niitä tarkentavien kysymyksien avulla. Kysymykset löytyvät rajatulta alueelta ilmiöön liittyen ja kysymyksiä ohjaa tutkimusongelma, johon halutaan vastaus. (Kananen 2014, 72.) Jotta haastattelu pysyi suunnitellulla aihealueella, tiedotettiin asiakkaita etukäteen haastattelun teemoista. Tutkijana valmistauduin haastatteluun etukäteen laaditulla teemahaastattelujen rungolla.

Haastateltavat valitaan siten, että ilmiö koskettaa heitä tai liittyy heihin (Kananen 2015, 146.) Kaikki haastateltavat olivat kuntouttavan työtoiminnan asiakkaita ja olleet Mahittulassa jo pidempään. Näin ollen ohjaus Mahittulan toimintakeskuksessa oli heille jo tuttu ilmiö.

Tutkittavien määrä oli tässä tutkimuksessa melko pieni, mutta kuten Vilkka (2005, 126) toteaa, ei kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä toteutetussa tutkimuksessa tutkimusaineiston kokoa säätele määrä vaan sen laatu. Laadullisella tutkimuksella ei tavoitella yleistettävyyttä samalla tavalla kuin määrällisellä tutkimuksella. Tavoitteena on tilastolisten yleistyksien sijaan vanhojen ajatusmallien kyseenalaistaminen ja ilmiön selittäminen ymmärrettäväksi siten, että se tarjoaa mahdollisuuden ajatella toisin. Tämä tavoite saavutetaan pienelläkin määrällä tutkimusaineistoa, jos vain analyysi tehdään perusteellisesti. (Vilkka 2005, 126.) Haastattelujen jälkeen oli vielä mahdollisuus arvioida, tarvitsenko lisää tutkimusaineistoa, mutta tyydyin samaani aineistoon. Tällä tutkimusaineistolla uskon saaneeni riittävän kokonais käsityksen ilmiöstä tässä kohtaa.

Kanasen (2014, 73) mukaan tutkijan ja tutkittavan henkilökemiat alkavat toimia heti ensimmäisestä yhteydenotosta. Tutkittavalla on jonkinlainen ennakkokäsitys tutkijasta ja tutkijalla puolestaan on jonkinlainen kuva tutkimuskohteestaan ja siihen liittyvästä työyhteisöstä ja ihmisistä. (Kananen 2014, 73.) Näin tutkijana itselläni oli tietty, melko vahvakin ennakkokäsitys tutkimuskohteestani oman harjoittelu- ja työhistoriani takia. Haastatteluiden teossa pyrin siihen, ettei tämä taustakokemus ohjaisi haastattelutilanteita liikaa. Kuitenkin se seikka, että asiakkaat olivat minulle tuttuja ja minä heille, varmasti vaikutti jonkin verran asiakkaiden käytökseen haastateltavina ja minuun haastattelijana.

5 TUTKIMUSTULOKSET

5.1 Haastateltavien tausta

Haastateltavista viisi oli naisia ja kaksi miehiä. Haastateltavien ikä vaihteli 30 - 54 vuoden välillä. Kolme haastateltavaa oli yli 50-vuotiaita. Haastateltavien työ- ja koulutustaustat vaihtelivat. Mukana oli sekä pitkän työuran ja koulutusta omaavia, että kouluja kesken jättäneitä ja vähän työelämässä olleita henkilöitä. Yhteistä haastateltaville oli pitkäaikais-työttömyys.

5.2 Mitä asiakkaiden mielestä on ohjaus ja millaista sosiaali-ohjausta asiakkaat kokevat saaneensa?

Aineistosta selvisi, etteivät haastateltavat juuri näe eroavaisuuksia käsitteille ohjaus, neuvonta ja apu. Näitä kaikkia ajateltiin toimintana, jota voi kuntouttavassa työtoiminnassa pyytää ja kysyä tarvittaessa. Ohjauksen toimintana koettiin vastaavan kysymyksiin, mitä ja miten asioita tehdään. Suurin osa haastateltavista näki ohjauksen liittyvän siihen konkreettiseen työtoimintaan, jota he tekevät.

” Näyttää miten joku tehdään ja vatkataan ja ruuan laitossa on vieressä.”

H1

Osa vastaajista mainitsi lisäksi tietynlaiset ongelmatilanteet, joissa he ovat tarvinneet apua. Vastauksista ilmeni, että muutamat asiakkaat erottivat toimistosta saatavan ohjauksen enemmän etuuksiin ja työelämään liittyväksi. Yhden vastaajan mukaan ohjaus oli uusille ihmisille suunnattua. Toinen haastateltava nosti ohjauksen käsitteestä kysyttäessä esille vaatimuksen kyvystä auttaa käytännön asioissa sekä keskustelutaidon.

Haastatteluihin osallistuneet kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat kertoivat saaneensa pääasiassa hyvää ohjausta ja sitä oli heidän mukaansa riittävästi tarjolla. Aineistosta nousi kuitenkin esille se teemoittain toistuva seikka, etteivät kaikki vastaajat koe ohjausta tarpeelliseksi. Ohjauksen tarpeettomuutta perusteltiin jo valmiilla omatoimisuudella, työhistorialla sekä elämänhallintataidoilla. Yksi haastateltava kyseenalaisti kokonaan saamansa ohjauksen merkityksen.

”En mä olisi tarvinnut ollenkaan, mutta kyllä mä olen saanut, aivan turhia neuvoja.” H3

Haastatteluissa ilmeni sekä ammatillinen että sosiaalinen tuki. Ohjausta oli vastaajien mukaan tarjolla sekä Mahittulan työntekijöiltä, että toisilta asiakkailta. Työnsuunnitteloilta saatu konkreettinen, työhön suunnattu apu ja neuvonta nousi merkittävimmäksi haastateltavien mainitsemaksi ohjaukseksi. Ohjausta ja apua sai kuitenkin muutaman vastaajan mukaan ”vähän” kaikilta, sekä työtoiminnan muilta asiakkailta että työntekijöiltä, mikä ilmentää, ettei ohjausta katsota vain ammattilaisille kuuluvaksi.

Haastatteluissa kävi selväksi, ettei vastaajien ollut helppoa hahmottaa toimintakeskuksen työntekijöiden toimenkuvaa. Kysyttäessä odotuksista ohjaajan kanssa kohtaamisilta, ei kaikilla haastateltavilla ollut selkeää käsitystä, ketä ohjaajalla tarkoitetaan. Ohjaajaksi ehdotettiin useimmiten työnsuunnittelijaa tai työnsuunnittelijaa sekä kuntouttavan työtoiminnan ohjaajaa. Yksi vastaajista kertoi heti, ettei tiedä, kuka on ohjaaja.

”Keittiössä tietysti ”Mari” ja toimiston väestä ”Mika”.” H4

”En tiiä onks se ”Mika” se mun ohjaaja?” H1

Työntekijöistä puhuttiin yleisesti etunimillä eikä ammattinimeke välttämättä ollut tullut jokapäiväisessä kanssakäymisessä kaikille esille tai se ei muuten tuntunut asiakkaista tärkeältä. Aineiston mukaan ohjaajana pidettiin usein sitä työntekijää, jonka kanssa eniten oltiin päivän aikana työtehtävien puitteissa tekemisissä ja jolta eniten konkreettisia neuvoja ja ohjeita saatiin. Toisaalta merkittävänä nähtiin myös ”toimiston väen” rooli, eli kuntouttavan työtoiminnan ohjaajan kanssa käyty keskustelut henkilökohtaisiin asioihin, etuuksiin ja työelämätaitoihin liittyen.

Tutkimuksessa otin vastaan asiakkaiden näkemykset siitä, kuka on ohjaaja enkä lähtenyt niitä oikomaan. Vain yhdelle haastateltavalle jouduin antamaan vinkkiä. Näin ollen aineiston ohjauskokemukset voivat koskea kaikkia työntekijöitä, ellei vastaaja niitä eritellyt.

Suurin osa vastaajista kertoi hyvistä ja vuorovaikutuksellisista kohtaamisista, jotka olivat hyvinvointia ja elämänhallintaa lisääviä ja arkea tukevia. Kohtaamisissa oli nostettu esiin tulevaisuusnäkyviä mm. koulutusmahdollisuuksien muodossa. Yli puolet haastateltavista koki saaneensa ohjaajilta tukea työtoiminnan työhön, omien asioiden hoitamiseen ja apua mieltä painaviin ongelmiin keskustelun muodossa.

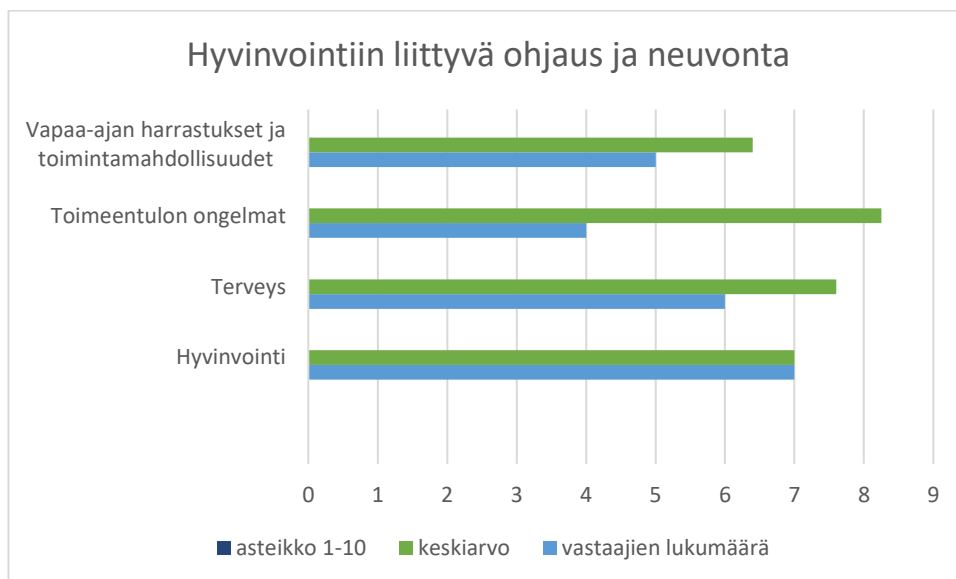
”No kyllä se sillä tavalla, että kun on jotain asioita ja juttelee niistä jonkun kanssa, niin ne tulee sitten tehtyä. Jos sä oot ihan yksin, niin sä aina siirräät niitä vaan. Joskus jos on tommosia, niin on hyvä, että tommosista voi jutella.” H2

”Hyvässä mielin mä menen sinne. Jos on paha mieli, kun menee sinne keskustelemaan, niin sitten kumminkin olo helpottuu, kun juttelee heidän kanssaan.” H4

Pääsääntöisesti vastaajat kokivat työntekijät mukaviksi ja helposti lähestyttäviksi. Muutamissa vastauksissa tuli kuitenkin esille kommunikoinnin haasteet ja erimielisyydet työnsuunnittelijan kanssa. Työnsuunnittelijalta avun kysyminen koettiin haastavaksi.

”Silloin aluksi, kun työnsuunnittelija tuli, niin silloin oli sukset ristissä” H7

Aineistosta ilmeni, että yksilöllisiä ohjauskeskusteluja oli asiakkailla ollut vaihtelevasti. Neljä vastaajaa kertoi, että heillä on ollut yksilötapaamisia ohjaajan kanssa henkilökohtaisiin asioihin liittyen. Näihin tapaamisiin asiakkaat olivat hyvin tyytyväisiä ja kokivat niistä olleen apua. Muut vastaajat kertoivat yleisluonteisista keskusteluista koulutukseen tai kuntouttavan työtoiminnan sopimukseen liittyen. Kaksi haastateltavaa koki tarvetta lisätä yksilöohjauksen määrää, kun muiden mielestä tilanne oli nykyisellään hyvä.

Kuvio 2. Haastateltavien arvioinnit Hyvinvointiin liittyvään ohjaukseen ja neuvontaan asteikolla 1-10.

Varsinaiseen hyvinvointikysymykseen ei ollut välttämättä helppoa vastata, sillä hyvinvoinnin käsite on moniselitteinen ja jokainen vastaaja tulkitsi sitä omalla tavallaan. Keittiöpuolella työskentelevät haastateltavat kertoivat saaneensa ohjausta ruokavaliosta ja hygieniasta jo työnsä puolestakin. Myös liikunta mainittiin. Vastauksissa oli ääripäitä, sillä yksi haastateltava toivoi lisää ohjausta aiheesta ja toinen piti ohjausta tarpeettomana omalla kohdallaan.

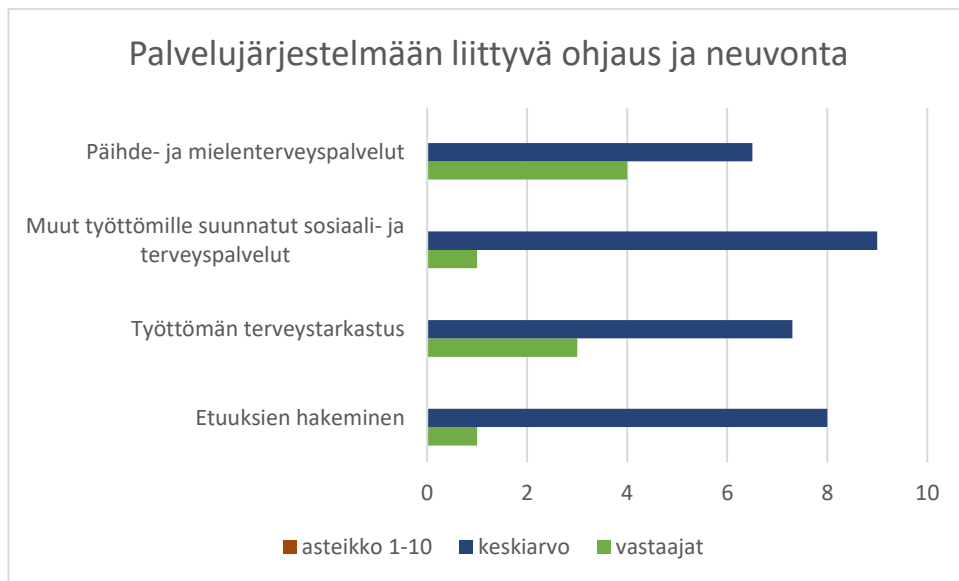
Terveysteen liittyen haastateltavien vastaukset erosivat toisistaan. Osa oli saanut hyvää informaatiota sekä terveyttä ja voimavaraistumista tukevaa ohjausta. Myös yksilöllisten terveysseikkojen huomiointia kiiteltiin. Toisaalta muutaman mielestä terveydestä oli puhuttu liian vähän ja he toivoivat aiheesta lisää tietoa.

Toimeentulosta kysyttäessä osa vastaajista kertoi, että velkaneuvontaa oli ollut tarjolla ja siihen oltiin hyvin tyytyväisiä. Myös muuta apua ja ohjausta oli vastaajien mukaan tarjolla, vaikkei siihen välttämättä ollut omakohtaista tarvetta.

Vapaa-aikaan liittyvästä ohjauksesta mainittiin yleinen keskustelu työsuunnittelijan kanssa harrastuksiin liittyen sekä yleisten ilmoituskanavien kautta liikuntamahdollisuuksista tiedottaminen. Työttömille suunnattu liikuntakortti nousi myös aineistosta esille sekä liikuntatoimen vierailuillaan antama info.

”No siinähan on ilmoitustaululla, jos jonkin sortista. Sitten me saatiin semmoinen vihko sinne keittiön jääkaapin seinää, mistä voi katella.” H3

”Niin on niistä sanottu silloin viime talvena, et pystyy uimassa käymään, et on mahdollisuus anoa sitä uintikorttia.” ...”Se porukka kun nytkin tulee kesällä, ne kun viime kesänäkin oli ne pelit jne. niin ne ihmiset enemmän infoa.” H7

Kuvio 3. Haastateltavien arvioinnit Palvelujärjestelmään liittyvään ohjaukseen ja neuvontaan, asteikolla 1-10.

Haastateltavista vain yksi mainitsi tarvinneensa ohjausta etuusjärjestelmään liittyen. Työttömien terveystarkastuksesta jokaista haastateltua oli informoitu hyvin. Osa vastaajista kertoi olevansa hyvin tyytyväinen terveystarkastukseen, kun taas yksi ilmoitti, ettei ole käynyt terveystarkastuksessa lainkaan. Muista työttömille suunnatuista sosiaali- ja terveyspalveluista oli kuullut juttua vain kaksi vastaajaa. Päihde- ja mielenterveyspalveluihin liittyvä ohjaus oli haastatteluaineiston perusteella asiakaskohtaista tai se ei ollut tavoittanut kaikkia, sillä kolmen haastateltavan mukaan aiheesta ei ole ollut mitään puhetta. Toisaalta yksi haastateltava kertoi koko kuntouttavan työtoiminnan asiakkaille järjestetystä mielenterveyteen liittyvästä tilaisuudesta ja toinen kertoi olevansa hyvin tyytyväinen saamaansa ohjaukseen.

”Joo, tääl oli kaks kolme viikkoo sitten semmonen mielenterveysjuttu.” H2

”Juu, olen tyytyväinen ja annan 10.” H5

5.3 Miten asiakkaiden saama sosiaaliohjaus on vaikuttanut heidän elämänhallintaansa ja työ- ja toimintakykyynsä?

Aineistosta selvisi, että pääsääntöisesti ohjaus koettiin voimavaroja ja työkykyä lisäävänä sekä arjenhallintaa tukevana ja edistävänä. Myönteisenä seikkana mainittiin elämänlaadun parantuminen ja itseluottamuksen kasvu.

”Kyllä mä nyt mielelläni ihan. Kun jaksaa herätä ja kaikkea, niin kyllä sitä vois pärjätä. Kun on saanut aika paljon itseluottamusta täällä, mikä on ollut aina maassa. Tullut vähän semmoinen rohkeampi täällä.” H2

Suurin osa vastaajista mainitsi ohjauksen olleen hyvää ja riittävää. Haastatteluista selvisi, että ohjauksen avulla vastaajat ovat oppineet tekemään kuntouttavan työtoiminnan työtä ja saaneet näin lisää valmiuksia oikeaan työelämään. Vastaajat kertoivat saaneensa valmiuksia työtoiminnassa mm. työpaikan sääntöihin, työaikoihin, hygieniaan ja ergonomiaan liittyen.

”Töistä ei sais lähteä, ennen kun on tehnyt omat työt loppuun. Sit kun työaika alkaa, niin sitten alkaa myös työ. Ja tehdään työaika sinne, kun se on, ettei lähdetä ennen sitä.” H1

Työnhaku- ja työelämätaitoihin liittyvästä ohjauksesta kysyttäessä ilmi tulivat haastateltavien erilaiset lähtökohdat työelämää kohtaan. Vastaajien joukossa oli niin työnhakuun ohjausta tarvitsevia kuin myös hyvät työnhaku- ja työelämätaidot omaavia henkilöitä. Pitkän työhistorian omaavat ja terveysongelmista kärsivät haastateltavat kokivat, ettei työnhaku- ja työelämätaitoihin liittyvä ohjaus ole heitä varten. Sen sijaan puutteellisista työnhakutaidoista kertoi kolme haastateltavaa. He toivoivat saavansa ohjausta työnhakuun ja atk-taitoihin.

”Mä sitä heillekin sanoin, et mä en osaa välttämät hakee töitä, kun ei ole ikinä oikein tullut sitä vastaan, et tarttee hakea. Et joskus on sitä hakemusta koittanut tehdä, mut se on melkein aina jäänyt siihen kokeiluun. Ettei ole vielä siihen saanut varsinaista tukea ja apua.” H1

Vastaajien joukossa oli yksi kuntouttavan työtoiminnan asiakas, joka kertoi olleensa työnhakuryhmässä ja saaneensa siitä apua ja tietoa. Toinen vastaaja kertoi ottaneensa työnhakuasian itse puheeksi ja kysyneensä ohjausta.

Kuntouttavan työtoiminnan sisällöstä kysyttäessä haastateltavilta tuli erilaisia vastauksia riippuen siitä, millä puolella Mahittulassa haastateltava työskenteli. Kaikki keittiöpuolen vastaajat kuvailivat toiminnan Mahittulassa olevan työtä ensisijaisesti ja sen sopivan hyvin itselleen. Kuntouttavan työtoiminnan sisältöä kyseenalaistivat eniten arkiavun ja käsityöpuolen haastateltavat, jotka näkivät työtoiminnassa itse työn osuuden vähäisenä tai toiminnan kokonaan muuna kuin työnä. Käsityöpuolen vastaaja kuvasi työtoimintaa enemmän sosiaalisen kuntoutuksen tyyppisenä kohtaamispaikkana ja pohti, miten toiminta edistää ja lisää työkykyä ja työelämään pääsyä. Vastaaja oli miettinyt myös, tukeeko kuntouttava työtoiminta kuntoutuvaa työkyvyttöntä vai asettaako se liian suuria vaatimuksia toimeentulon eteen.

”Mun on vähän vaikea vastata tuohon, mutta ei oo työtä. No varmasti lähinnä sitä, että ihmiselle tulee jotain tekemistä päivän ajaksi. Et tässä on enemminkin sitten, et on välillä mutta toisaalta sit saa kehittää omia taitoja ja varmasti löytyy keskustelua ja kuulijaa, arkirytmiiä ja seuraa. Vaatimukset on kovat esim. poissaoloista, mutta kun on sisällöstä kyse, niin vedotaan siihen, että tämä ei ole tarkoitettukaan työkyntoisille ihmisille. Et saako tarpeeksi niitä työkaluja, että pääsee elämässä eteenpäin.” H6

Kaksi vastaajaa näki työnteon lisäksi Mahittulan paikkana saada ohjausta ja neuvontaa omiin henkilökohtaisiin asioihin. Yksi haastateltava esitti toiveen yksilöohjauksen lisäämiseen.

”Omalla kohdalla työ enimmäkseen. Onhan siinä, jos on sellainen tilanne, et tarvii keskustella jostain muustakin, niin kun vaan työasioista, niin sille on tilaisuus. Mutta et sekin vaikuttaa työntekoon, et jos on muitakin ongelmia. Mulle enemmän työhommaa tämä.” H1

Vastaajista kolme koki toiminnan nykyisellään olevan tasapainossa. Yksi vastaaja toivoi lisää tietoa vapaa-ajan harrastuksista ja kurssityyppistä toimintaa, joka toisi vaihtelua arkeen. Työn sisältöön ja määrään toivoi muutosta kaksi haastateltavaa.

”Ruokapuoltakin vois niin kuin vähentää. Mutta kyllä mun mielestä vois vielä lisätä tätä siivouspuoltakin.” H5

”Olisi kiva, et olisi töitä mitkä kehittäisi ja oikeasti opetettaisiin ihmisille ja vaadittaisiin halua oppia sen sijaa, et istutaan vaan.” H6

Edellisten Mahittulan toiminnan sisältöön liittyvien muutostoiveiden lisäksi haastattelussa tuli esiin kaksi toivetta kuntouttavan työtoiminnan kehittämiseksi. Nämä toiveet esiintyivät yksittäisissä haastatteluissa. Koska tutkimuksen yhtenä lähtökohtana oli saada kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden kehittämisideat ja toiveet esille, on syytä tuoda julki nuo ideat ja toiveet julki.

Yksi vastaajista toivoi saavansa lisää tietoa palkkatukityöpaikoista. Palkkatuetussa työssä TE-palvelut korvaa työnantajalle osan työttömän työnhakijan palkkakustannuksista (Työ- ja elinkeinoministeriö 2019) ja sen voi nähdä seuraavana askeleena työelämään kuntouttavan työtoiminnan jälkeen. Toinen vastaaja esitti kehittämistarpeena tiedotuksen lisäämisen kaikkia koskevissa uusissa asioissa ja käytännöissä. Koska kuntouttavassa työtoiminnassa asiakkaat työskentelevät vain 1-4 päivää viikossa, on tärkeää, että tieto muutoksista tai uusista asioista tavoittaa kaikki.

6 YHTEENVETO, JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

6.1 Yhteenveto

Tutkimuksessa ilmeni, että haastatellut tulkitsivat käsitteen ohjaus konkreettisenä apuna, neuvontana ja näyttämisenä enimmäkseen työtoiminnan työhön liittyen. Ohjaus-käsite saatettiin yhdistää myös uusille kuntouttavan asiakkaille tai ongelmatilanteisiin tarkoituksi. Ohjausta oli haastateltavien mukaan tarjolla riittävästi ja pääasiassa siihen oltiin tyytyväisiä. Tammelin (2010, 55-56) raportoi tutkimuksessaan, ettei tilanne aina ole näin hyvä, vaan työpaikkatasolla ohjauksen määrä ja rooli vaihtelevat eri paikoissa erinomaisesta olemattomaan.

Tutkimuksessa vastaajat näkivät Mahittulan toimintakeskuksen yhteisönä, jossa saa ohjausta sekä henkilökunnalta että muilta asiakkailta. Yhteisö- ja organisaatiotasolla tehtävässä ohjauksessa yhteisö vastaa keskeisistä ohjausprosesseista. Ohjaus yhteisötasolla merkitsee kaikkia niitä, yhteisesti sovittuja järjestelyjä, toimia ja rakenteita, joiden avulla ohjauksen kohteena olevia prosesseja tuetaan. Nämä yhteisön ohjauksen toimet voivat olla esimerkiksi ohjeita, kursseja tai ohjaustapaamisia. Yhteisötason ohjauksella tarkoitetaan myös sitä yhteistä kieltä, jolla yhteisö on tottunut puhumaan ohjauksesta, sen keinoista ja päämääristä. (Vehviläinen 2014, 15.)

Haastateltavat toivat esille muilta asiakkailta saadun ohjauksen ja neuvonnan. Tämä viittaa sosiaaliseen tukeen ja hyvään ilmapiiriin kuntouttavan työtoiminnassa. Työyhteisön tuen ja hyvän sosiaalisen ilmapiirin mainitsevat kuntouttavan työtoiminnan positiivisena vaikutuksena tutkimuksessaan myös Tammelin (2010, 62) ja Karjalainen & Karjalainen (2010, 68). Yhteisyys työtoiminnassa näkyy mm. yhdessä tekemisenä, keskinäisenä apuna ja opastamisena (Mäntyneva & Hiilamo 2018, 22.) Kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat voidaan nähdä yksilöistä koostuvana ryhmänä, jossa kaikki käyvät samanlaista prosessia läpi (Vehviläinen 2014, 79). Ryhmän suurin hyöty tulee jäsenille kertyneestä osaamisesta ja kokemuksesta, jota he jakavat ryhmässä. Parhaimmillaan ryhmässä opitaan ja hyväksytään erilaisia ajatustapoja sekä kehitetään ongelmienratkaisua ja tärkeitä taitoja. (Vänskä ym. 2011, 92.) Ryhmää voidaan myös hyödyntää niin, että ohjaajalta säästyy aikaa ja resursseja (Vehviläinen 2014, 79).

Tutkimuksessa selvisi, etteivät kaikki asiakkaat tiedä henkilökunnan ammattinimekkeitä. Roolien ja vastuualueiden epäselvyydestä raportoi myös kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden kokemuksia tutkinut Sandelin (2014, 18). Monessa tutkimukseni vastauksessa korostui kuitenkin ”toimiston työntekijöiden” rooli sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseen ja elämänhallinnan lisäämiseen tähtäävässä ohjauksessa ja neuvonnassa. Ammattinimekkeiden tietämättömyydestä huolimatta asiakkaille oli selvää, kenen puoleen tarvittaessa kääntyä. Sosiaaliohjaus määrittyy sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) sosiaalipalveluksi, joten se kuuluu eri koulutuksen suorittaneiden työvalikkoon eikä ole vain ammatikorkeakoulun käyneiden tehtävä (Helminen 2016, 7). Se on kuitenkin kiinnittymässä yhä enemmän sosionomin (AMK) koulutuksen saaneiden työtavaksi ja -menetelmäksi (Helminen 2015, 31-32). Myös Mahittulassa sosiaaliohjaus kuuluu enimmäkseen sosionomin vastuualueelle.

Suurin osa haastateltavista toi esille hyvät ja vuorovaikutukselliset kohtaamiset henkilökunnan kanssa ja ohjausta oli heidän mukaansa tarjolla riittävästi. Mahittulan työntekijöiden tuesta ja helposti lähestyttävyydestä raportoi myös Impilä (2018, 41-42) YAMK-opinnäytetyössään. Molemmat tulokset kertovat työntekijöiden ammattitaidosta. Ohjauksessa asiakkaan tunne-, kokemus- ja merkitysmaailmassa liikkuminen korostuu ja tämä edellyttää ohjaajalta ammatillista osaamista, joka ei kehity vain sosiaalisissa tilanteissa ja keskusteluissa kertyneen kokemuksen myötä (Sayed 2015, 10).

Hyvinvointiin ja palvelujärjestelmään liittyvään ohjaukseen vastaajat antoivat erilaisia vastauksia. Poikkeuksen muodosti työttömän terveystarkastus, josta jokaista haastateltavaa oli informoitu. Toisiin tuloksiin päätyi tutkimuksessaan Impilä (2018, 49), jonka mukaan kaikki Mahittulan kuntouttavan työtoiminnan eivät olleet kuulleet terveystarkastuksesta. Tutkimukseni perusteella tilanteeseen on siis reagoitu ja tiedotusta on parannettu.

Aineistosta selvisi, että kuntouttavan työtoiminnan ohjauksen koettiin lisäävän voimavaroja ja työkykyä sekä edistävän arjenhallintaa. Positiivisina seikkoina nousi esille myös elämänlaadun kohentuminen ja itseluottamuksen kasvu. Arjen jäsentymisestä ja rytmittymisestä sekä itsetunnon vahvistumisesta ja toimintakyvyn lisääntymisestä kuntouttavassa työtoiminnassa raportoivat tutkimuksissaan myös Mäntyneva & Hiilamo (2018, 21) sekä Luhtasela (2009, 126).

Mahittulan toiminnan sisällöstä kysyttäessä tuli selväksi, että suurin osa vastaajista katsoi sen olevan ennen kaikkea työtä. Vastauksissa korostui myös työelämäosaaminen. Työn tekemisen tärkeys ilmenee myös Luhtaselan (2009, 42, 56) tutkimuksessa, jossa

tutkittavat pitivät tärkeänä tekijänä työpaikan kaltaisuutta ja työelämään kuuluvien sääntöjen noudattamista. Tekemäni tutkimuksen aineistossa muutaman vastaajan kohdalla ilmeni kuitenkin tyytymättömyys työtehtäviin, niiden riittävyyteen ja työn avulla kehittymiseen. Vastaavia tuloksia ilmenee myös Tammelinin (2010, 55, 63) tutkimuksessa, jossa vastaajat ovat kokeneet töiden riittämättömyyttä ja osaamista edistävien tehtävien puutetta.

6.2 Johtopäätökset ja kehittämisideat

Tutkimuksessa selvisi, että Mahittulan toimintakeskus kuntouttavan työtoiminnan yksikönä tarjoaa pääsääntöisesti asiakkailleen hyväksi ja riittäväksi koettua ohjausta. Ohjausta antaa koko henkilökunta, sosiaaliohjauksen painottuessa enemmän kuntouttavan työtoiminnan ohjaajan vastuualueelle. Koska ohjausta on antamassa erilaisen koulustaustan omaa työntekijöitä, voidaan tilannetta kuvata moniammatillisena yhteistyönä. Aito ja toimiva moniammatillinen yhteistyö perustuu dialogisuuteen. Dialogisen moniammatillisuuden lähtökohtana voidaan pitää kunnioittavaa vuorovaikutusta, erilaisuuden ymmärtämistä ja kuuntelemisen taitoja. (Lyhty & Nietola 2015, 143-145.)

Dialogisten taitojen kehittämiseen ohjaustyössä on syytä panostaa. Ohjaajien ammattitaitovaatimuksiin ja ohjaustaitoihin pitäisi kiinnittää huomiota erityisesti sosiaalialan erityiskysymyksiin liittyen. Lähiohjaajalla on suuri merkitys siihen, jatkaako asiakas kuntouttavaa työtoimintaa vai ei. Asiakkaalle palautteen saaminen on tärkeä motivaation lisääjä ja edistää aktivoitumista. Huomioitavaa on myös yksilöllinen ja asiakkaiden tarpeisiin herkästi vastaava palvelu. (Sandelin 2014, 18.) Monet Mahittulan asiakkaat pitivät ohjaajinaan toimialueensa työsuunnittelijaa, jolta saa eniten itse työtoimintaan suunnattua ohjausta. Näin ollen nykytilanteessa korostuvat työsuunnittelijan vastuu ja ohjaustaidot, joilla on suuri merkitys asiakkaan osallistumisen ja aktivoitumisen kannalta. Vaikka tutkimuksessa suurin osa vastaajista olikin ohjaukseen tyytyväisiä, on ammattitaitoisen ohjauksen tuomat positiiviset, aktivoivat vaikutukset syytä huomioida. Tämä voidaan tehdä varmistamalla työsuunnittelijoiden ohjaus- ja ammattitaito Mahittulassa ja muissa kuntouttavan työn toimipaikoissa riittävällä ohjauskoulutuksella.

Haastateltavien vastauksissa tulivat ilmi monet kuntouttavan työtoiminnan aikaansaamat positiiviset muutokset. Tämä tulos on yhteneväinen aiempien tutkimustulosten kanssa (esim. Karjalainen & Karjalainen 2010, 68; Mäntyneva & Hiilamo, 2018, 24). Muiden asi-

akkaiden antama apu ja opastaminen kertoo hyvästä ilmapiiristä, johon on syytä kannustaa myös jatkossa. Yksi kuntoutumisen perustavoite on yhteisöllinen ja sosiaalinen voimaantuminen (Karjalainen & Karjalainen 2010, 71). Lisää yhtenäisyyttä ja hyvää henkeä tuovat yhdessä tekeminen ja asioista päättäminen. Mäntynevan ja Hiilamon (2018, 24) tutkimuksessa työtoiminnan positiivista henkeä raportoitiin vahvistavan ohjaajien arvostavan työotteen ja yhteisökokouksien. Nämä toimintamuodot vahvistavat osallistujien toimijuutta ja mahdollistavat osallistujien vaikuttamisen yhteisiin asioihin. Säännöllisillä yhteisökokouksilla Mahittulassa voitaisiin myös vastata tutkimuksessa ilmenneeseen tarpeeseen tiedottamisen lisäämisestä.

Tutkimuksessa tulivat esiin vastaajien erilaiset näkemykset Mahittulan toimintakeskuksen yksiköiden työtehtävistä. Kuntouttavan työtoiminnan sisältöön olivat tyytyväisiä etenkin keittiöpuolen asiakkaat, jotka kokivat tekevänsä enimmäkseen työtä. Työn osuuden ja osaamisen kehittämisen lisäämistä toivoivat arkiapu- ja käsityöpuolen vastaajat. Yksilöohjauksen lisääminen ja kurssityyppinen, vaihteleva toiminta nähtiin myös tärkeänä. Myös Karjalainen & Karjalainen (2010, 64) toivat tutkimustuloksissaan esiin kuntouttavan työtoiminnan asiakkaiden toivovan yksilöllisyyden huomioimista, lisää monipuolisempia tehtäviä, sekä oheiskursseja. Vaikka suurin osa vastaajista oli toimintaan tyytyväinen nykyisellään, tulisi toiminnan kehittämisen olla jatkuvaa ja yksilöllisyyden huomioimista pitää keskeisenä arvona kuntouttavan työtoiminnan työssä.

Kuntouttavaa työtoimintaa ja siellä tehtävää ohjausta oli tutkimuksessa vaikea erottaa toisistaan. Pelkästään ohjausta oli hankala tutkia ja siksi tutkimus voi paikoin näyttääkin tuloksina ohjauksen ja kuntouttavan työtoiminnan kokonaisuutena. Jotta ohjauksen merkityksestä saisi lisää tietoa, olisi jatkotutkimuksena vertailun vuoksi mielenkiintoista tietää, ovatko asiakkaiden ohjauskokemukset samansuuntaisia kaupungin muissa kuntouttavan työtoiminnan yksiköissä tai työpaikoilla.

6.3 Pohdinta

Kiinnostuin ohjauksen roolista kuntouttavassa työtoiminnassa ollessani Mahittulassa harjoittelussa ja sen jälkeen tehdessäni itse kuntouttavan työtoiminnan ohjaajan työtä osa-aikaisesti. Tiesin asiakkaiden elämäntilanteiden haastavuuden ja halusin tietää, mikä merkitys ohjauksella on kuntoutumisessa. Asiakkaiden omaa ääntä kuullakseni päädyin keräämään tutkimusaineistoa haastatteluilla. Koska pitkäaikaistyöttömät eivät

välttämättä ole helpoin haastattelun kohde, päädyin käyttämään teemahaastattelua ja valmista kysymysrunkoa haastattelutilannetta helpottaakseni.

Teemahaastattelu oli varmasti menetelmänä toimiva, mutta tutkijana sen toteutukseen olisi voinut panostaa enemmän. Kysymysten laatimisen ja itse haastattelut toteutin melko nopealla aikataululla, mikä näkyi myöhemmin analyysivaiheen haasteina. Esihaastattelujen avulla olisi teemoja ollut mahdollista muokata ja varmistaa oikeat kysymykset lisätiedon saamiseksi. Esihaastattelut olisivat myös saattaneet paljastaa itse haastattelutilanteiden ongelmakohdat.

Kokemattoman tutkijan haasteista huolimatta, tutkimus toi esiin melko samankaltaisia tuloksia kuin aiemmat kuntouttavasta työtoiminnasta tehdyt tutkimukset. Kuntouttava työtoiminta tuo asiakkailleen monia positiivisia vaikutuksia, kuten arkirytmää, elämänhallintaa ja sosiaalista toimintakykyä. Kuntouttavan työtoiminnan toiminta saattaa näyttää kovin erilaiselta erilaisissa elämäntilanteissa olevien asiakkaiden silmin. Miten huomioida tämä asiakkaiden erilaisuus ja yksilöllisyys lienee kysymyksenä monessa kuntouttavan työtoiminnan paikassa.

LÄHTEET

- Ervasti, H. 2018. Poistavatko kannustimet ja sanktiot työttömyyttä? Teoksessa J. Kananoja (toim.) Työllisyyskysymys. Helsinki: Into Kustannus Oy, 151-166.
- Isola, A-M., Turunen, E. & Hiilamo, H. 2016. Miten köyhät selviytyvät Suomessa? Yhteiskuntapolitiikka 81 (2016):2, 150-160. Viitattu 29.12.2018. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130412/yp1602_isola.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Helminen, J. 2016. Kolme näkökulmaa sosiaaliohjaukseen – Lukijalle. Teoksessa J. Helminen (toim.) Sosiaaliohjaus – lähtökohtia ja käytäntöjä. Helsinki: Edita, 5 - 12.
- Helminen, P. 2015. Sosiaaliohjaus. Teoksessa Teoksessa P. Näkki & T. Sayed (toim.) Asiakastyön menetelmiä sosiaalialalla. Helsinki: Edita, 25 – 42.
- Heikkinen, V. 2016. Pitkäaikaistyötön vai pysyvästi työkyvytön – Tyyppitarinoita 2000-luvun teollisuuskaupungista. Väitöskirja. Tampereen Yliopisto. Viitattu 6.11.2018. <https://tam-pub.uta.fi/bitstream/handle/10024/100096/978-952-03-0280-1.pdf?sequence=1>
- Hirsjärvi, S.; Remes, P. & Sajavaara, P. 2014. Tutki ja kirjoita. 19. uud. p. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Honkakoski, A. 2005. Sosiaaliohjauksen käsite – jäännös vai mahdollisuus sosionomin (AMK) koulutuksen jäsentäjänä? Janus 13 (2), 211–217.
- Jakonen, M. 2018. Työn muutoksen suuret linjat. Teoksessa J. Kananoja (toim.) Työllisyyskysymys. Helsinki: Into Kustannus Oy, 345-384.
- Järvikoski, A. & Härkäpää, K. 2011. Kuntoutuksen perusteet. Helsinki: WSOYpro.
- Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas – Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja-sarja. Jyväskylä: Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.
- Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä – Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja-sarja. Jyväskylä: Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.
- Karjalainen, P. & Aho, K. 2017. Sosiaalityö työllistymistä edistävässä monialaisessa yhteispalvelussa. Teoksessa A. Kananoja, M. Lähteinen & P. Marjamäki. (toim.) Sosiaalityön käsikirja. 4. uud. p. Helsinki: Tietosanoma, 357-361.
- Karjalainen, J. & Karjalainen, V. 2010. Kuntouttava työtoiminta -aktiivista sosiaalipolitiikkaa vai työllisyyspolitiikkaa? Empiirinen tutkimus pääkaupunkiseudulta. THL, Raportti 38/2010. Helsinki: Yliopistopaino.
- Kerätär, R. 2016. Kun katsoo kauempaa, näkee enemmän – Monialainen työkyvyn ja kuntoutustarpeen arviointi pitkäaikaistyöttömillä. Väitöskirja. Oulun yliopisto. Viitattu 2.2.2019. <http://jultika.oulu.fi/files/isbn9789526210865.pdf>
- Kokko, R.; Nenonen, T.; Martelin, T. & Koskinen, S. (toim) 2013. Työllisyys, terveys ja hyvinvointi – Paltamon työllistämismallin vaikutusten arviointitutkimus 2009–2013. Hankkeen loppuraportti. Raportti 18/2013. Helsinki. Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos.

- Laakso, T. 2016. Osallisuuden mahdollistajat- Fenomenologis-hermeneuttinen tutkimus osallistujan työstä Osallistavan sosiaaliturvan piloteissa. Pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 6.11.2018. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/50146/1/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-201606072945.pdf>
- Mäntyneva, P. & Hiilamo, H. 2018. Osallisuuden ja osattomuuden dynamiikka työtoiminnassa. Etnografinen tutkimus kolmella kuntouttavan työtoiminnan kentällä. Yhteiskuntapolitiikka 83 (2018):1, 18-28. Viitattu 26.8.2019. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136023/YP1801_Mantyneva%26Hiilamo.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Nelson-Jones, R. 2002. Essential counselling and Therapy Skills. The skilled client model. SAGE Publications, 2002. ProQuest Ebook Central.
- Oivo, T. & Kerätär, R. 2018. Osatyökykyisten reitit työllisyyteen - etuudet, palvelut, tukitoimet. Selvityshenkilöiden raportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 43/2018. Viitattu 2.2.2019. <https://stm.fi/documents/1271139/3022628/Osatyokykyisten+reitit+tyollisyyteen+%28002%29.pdf/c7c62c6e-293b-6122-5cce-83b107454e6b/Osatyokykyisten+reitit+tyollisyyteen+%28002%29.pdf.pdf>
- Pakarinen, J. 2018. Työttömyys osallisuuden ja toimintakyvyn menetyksenä. Teoksessa J. Kanaoja (toim.) Työllisyyskysymys. Helsinki: Into Kustannus Oy, 195-202.
- Raisio kaupungin www-sivut. Viitattu 28.12.2018. www.raisio.fi
- Rahikka, A, 2008. Verkko-ohjaus ja -neuvonta. Teoksessa M. Reijonen & T. Strandén-Mahlamäki (toim.) Oivaltava kohtaaminen – menetelmiä ihmissuhdetyöhön. Helsinki: WSOYpro, 61 – 80.
- Saikka, P. 2018. Hallinnan rajoilla – Monialainen koordinaatio vaikeasti työllistyvien työllistymisen edistämiseksi. Väitöskirja. Helsingin yliopisto. Viitattu 6.11.2018. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/233917/HALLINNA.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Saikka, P. 2011. Pitkäaikaistyöttömien terveyspalvelut ja kuntoutus – tarkastelua siirtymätyömarkkinoiden kehikossa. YHTEISKUNTAPOLITIIKKA 76 (2011):1. Viitattu 6.11.2018. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/100619/saikka.pdf?sequence=1>
- Saikka, P., Kestilä, L. & Karvonen, S. 2014. Työttömien ja työllisten koettu hyvinvointi toimintavalmiuksien viitekehityksessä. Teoksessa M. Vaarama, S. Karvonen, L. Kestilä, P. Moisio & A. Muuri (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2014. Tampere: Juvenes Print, 118-143. Viitattu 6.11.2018. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/125340/THL_TEE022_2014verkko.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Sayed, T. 2015. Ohjaus keskusteluun perustuvana menetelmänä. Teoksessa P. Näkki & T. Sayed (toim.) Asiakastyön menetelmiä sosiaalialalla. Helsinki: Edita, 8-24.
- Sosiaali- ja terveysministeriön www-sivut 2018. Viitattu 6.11.2018. www.thl.fi
- Sosiaali- ja terveysministeriö, 2002. Kuntoutusselonteko. Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle. Julkaisuja 6. Helsinki. Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Tammelin, M. 2010. Kokemuksia sosiaalipalveluista. Kuntouttavan työtoiminnan asiakasfoorumit Keski-Suomessa. Raportti 31/2010. Terveysten ja hyvinvoinninlaitos. Helsinki: Yliopistopaino. Viitattu 23.8.2019. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80025/197ff535-0630-413d-bc64-c7c14a0ea3a3.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Terveysten- ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2019. Viitattu 3.4.2019. www.thl.fi
- Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut 2019. Sotkanet. Viitattu 14.1.2019 https://sotkanet.fi/sotkanet/kaavio?indicator=szY1s_Z3tNY19wAA®ion=s07MBAA=&year=sy6rsjbS0zUEAA==&gender=t&t=bar

Tilastokeskuksen www-sivut 2019. Viitattu 6.4.2019. [www.stat.fihttps://www.tilastokeskus.fi/til/tyti/2019/02/tyti_2019_02_2019-03-26_tie_001.fi.html](https://www.tilastokeskus.fi/til/tyti/2019/02/tyti_2019_02_2019-03-26_tie_001.fi.html)

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Työ- ja elinkeinoministeriön www-sivut 2018. Viitattu 6.11.2018. www.tem.fi

Valtakari, M.; Ranta, T.; Laasonen, V.; Manu, S.; Leskelä, R-L.; Rauhamaa, H.; Uusikylä, P.; Hut-tunen, H-P.; & Vauhkonen, T. 2018. Yhteistyörakenteet pitkäaikaistyöttömien, pitkäaikaissairaiden ja maahanmuuttajien palveluissa. Valtioneuvoston kanslia. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimus-toiminnan julkaisusarja 32/2018. Viitattu 6.1.2019. [http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/han-dle/10024/160790/32-2018-Yhteistyorakenteet%20pitkaaikaistyottomien%20pitkaaikaissairai-den%20ja%20maahanmuuttajien%20palveluissa.pdf](http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160790/32-2018-Yhteistyorakenteet%20pitkaaikaistyottomien%20pitkaaikaissairai-den%20ja%20maahanmuuttajien%20palveluissa.pdf)

Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Vehviläinen, S. 2014. Ohjaustyön opas. Helsinki: Gaudeamus.

Vilen, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Vogt, I. 2016. Voimavarakeskeinen lähestymistapa sosiaaliohjauksessa. Teoksessa J. Helminen (toim.) Sosiaaliohjaus – lähtökohtia ja käytäntöjä. Helsinki: Edita, 29-43.

Vänskä, K., Laitinen-Väänänen, S., Kettunen, T. & Mäkelä, J. 2011. Onnistuuko ohjaus? Sosiaali- ja terveysalan työssä kehittyminen. Helsinki: Edita.

Päätöspöytäkirja

1 (2)

Tehtävä 00.02.04

Asianro 31/2019

Sosiaali- ja terveyskeskus

6.2.2019

Muut asiat 3 § / 2019

Tutkimuslupa-anomus/Päivi Seitz

Asianosaiset

Päivi Seitz

Selostus asiasta

Olen viimeisen vuoden sosionomiopiskelija ja opiskelen Turun ammattikorkeakoulussa. Valmistun ammattiini viimeistään alkusyksyllä 2019. Teen opinnäytetyöni Mahittulan toimintakeskuksen asiakkaiden ohjauskokemusten kartoittamisesta. Suoritin Mahittulassa toisen harjoittelujaksoni ja tämän jälkeen toimin siellä osa-aikaisena kuntouttavan työtoiminnan ohjaajana syksyn 2018 ajan.

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää asiakkaiden kokemuksia sosiaaliohjauksesta Mahittulan toimintakeskuksessa. Tarkoitus on selvittää asiakkaiden ajatuksia ja kokemuksia ohjauksesta sekä miten se on heitä auttanut eteenpäin. Samalla kartoitetaan asiakkaiden näkemyksiä mahdollisista kehittämisideoista.

Tutkimusmenetelmänä käytän kvalitatiivista tutkimusta. Aineiston keruun toteutan teemahaastatteluinä. Haastattelut tehdään yksilöhaastatteluinä Mahittulan toimintakeskuksessa ja haastateltavina on tarkoitus olla 5 – 7 Mahittulan asiakasta.

Opinnäytetyön tutkimusmateriaalin keruu teemahaastatteluiden muodossa olisi tarkoitus toteuttaa huhtikuussa 2019. Tämän jälkeen seuraa aineiston analysointi, tutkimustulosten tulkinta, luotettavuusarviointi ja lopuksi johtopäätösten muodostaminen. Opinnäytetyö valmistunee viimeistään syyskuussa 2019.

Päätös

Myönnän tutkimusluvan Päivi Seitzille opinnäytetyöhön.

Allekirjoitus

Juha Sandberg
sosiaali- ja terveysjohtaja

Liitteet

Tiedoksi

Työllisyyspalvelut Kimmo Rinne

Postiosoite PL 100, 21201 Raisio
Käyntiosoite Nallinkatu 3, 21200 Raisio
Sähköpostiosoite sosiaali.terveys@raisio.fi

Puhelin +358 2 434 3111
Faksi +358 2 435 4376
Internet www.raisio.fi

Teemahaastattelun runko

Haastateltavan tausta (ikä, sukupuoli, kauanko ollut kuntouttavassa työtoiminnassa, työhistoria).

1. Omat näkemykset käsitteistä ohjaus/neuvonta/apu

Mitä mielestäsi on ohjaus? Entä neuvonta ja apu?

Kuvaile kulunutta kuukautta Mahittulassa – minkä verran ja millaista apua olet tarvinnut/saanut. Jos et ole tarvinnut, onko sitä kuitenkin tarjolla, millaista ja keneltä?

2. Odotukset kohtaamisilta ohjaajan kanssa

Paljonko ja millaisia tapaamisia on ollut ohjaajan kanssa? Kuka on ohjaajasi?

Mitä odotuksia sinulla on, kun juttelet ohjaajan kanssa? Millaisin mielin kohtaat ohjaajan? Asteikolla 1-10, miten paljon keskustelut ja kohtaamiset ohjaajan kanssa ovat sinua auttaneet?

Millaista ohjausta toivoisit saavasi?

3. Kuntouttavan työtoiminnan työhön ja arkirutiineihin liittyvä ohjaus

Millaista ohjausta olet saanut työtoiminnan työhön liittyen? Entä Mahittulan arkirutiineihin liittyen, esim. talon käytännöt ja säännöt, poissaolot.

Oletko tyytyväinen ohjaukseen vai voisiko sitä mielestäsi kehittää? Jos, niin miten?

4. Työnhaku ja työelämätaidot

Millaista ohjausta ja tietoa olet saanut työnhakuun? Kuvaile samaasi ohjausta. Entä millaista ohjausta ja tietoa olet saanut työelämätaidoista? Esim. työsopimukset, työehtosopimukset.

Miten arvioisit omia tietoja ja taitoja liittyen em. asioihin. Mistä haluaisit lisää tietoa?

5. Hyvinvointiin liittyvä ohjaus ja neuvonta

Mihin näistä seuraavista asioista olet saanut tukea ja millaista asteikolla 1-10?

- Hyvinvointi

